

DOLLE MINAZINE

2026 #1

IN DIT NUMMER

VOORWOORD	3
CIJFERS	4
INTERVIEW DUNYA & SIA	6
FOTO TOEN & NU	12
COLUMN DAAN HEERMA VAN VOSS	14
ESSAY OVERPEINZINGEN VAN EEN ACTIVIST	16
GESCHIEDENIS OP HUN SCHOULDERS	20
DOLLE MAKERS GEDICHT	27
COLUMN SUZANNA JANSEN	28
ESSAY SCHOONHEIDSIDEAAL	32
CULTUUR BOEKEN, EXPO'S, THEATER	36
ACHTERGROND VROUWEN IN DE POLITIEK	40
DOLLE MAKERS ILLUSTRATIE	46
COLUMN GWYNETH SLEUTEL	47
WAT ZIJ ZEGGEN... 3 FEMINISTEN	48
MICROFEMINISME VERZETJES	50
PERSOONLIJK NINA PIERSON	52
COLUMN SUNA	58
INTERVIEW SARA ALAOUI	60
EENS EEN MINA EVA BESNYÖ	65
GEDICHT RUTH VAN ROSSUM	68
MANNELIJKE MINA'S HIER ZIJN ZE DUS	70
COLOFON	78

DAMES, HEEREN,

En, zo schijnt er tegenwoordig bij te moeten: **Mensen van gene óf juist beiderlei kunne**. Beschrijf ik dit nu goed? U mag het mij niet kwalijk nemen, ik verliet deze wereld ruim honderd jaar geleden. Maar op 23 januari 2025 werd ik ruw gewekt uit mijn sluimertoestand, omdat mijn naam opeens weer werd gefluisterd. Steeds luider klonk. En al snel uit vele kelen gescandeerd.

Dolle Mina.

Ja, dat was ik. *Dol*. De mensen vonden mij maar raar, eind negentiende en begin twintigste eeuw. Met mijn strijd voor gelijke rechten voor vrouwen, kiesrecht, financiële onafhankelijkheid en zelfbeschikking. Hysterisch werden we ook wel genoemd. Hadden we een te grote mond, dan werden we niet zelden opgesloten in een dolhuis, een gesticht. Toen de eerste lichting Mina's mijn naam 56 jaar geleden adopteerde, deed ik mijn ogen al een beetje open. Ha! Nederland werd wakker geschud. Ik gaf mijn zegen en ik dutte weer in.

Dom!

Zovele zaken van ongelijkheid waar ik honderd jaar geleden tegen streed, zijn nog altijd niet beslecht. De nieuwe Dolle Mina's zijn opgestaan. Ze zijn lastig, luid en ludiek - een beetje gek. Net als ik. En ze zijn nodig.

Voor u ligt het eerste Dolle Minazine, een tijdschrift dat mijn hart opnieuw doet kloppen. Ik leen mijn naam opnieuw aan ze uit, vol trots en strijd lust. Lees en leer.

Met feministische, strijdbare groet,

Wilhelmina Drucker (zaliger)

Hoofdredacteur tijdschrift *Evolutie* (1893-1926), feministisch boegbeeld, influencer avant la lettre en naamgever Dolle Mina

EERST EVEN DE CIJFERS

Er worden gemiddeld elk jaar 43 vrouwen vermoord in Nederland. Bij **ruim de helft** is de dader een (ex-)partner, bij 16% gaat het om een bekende van het slachtoffer.

Voor elke vrouwelijke bestuurder zitten er **6** mannen in de boardroom.

I op de 8 heeft weleens moeite gehad met het betalen van menstruatieproducten.

Er is in Nederland een **gebrek aan cijfers** over het verschil in (seksueel) geweld tegen vrouwen van kleur en witte vrouwen in Nederland, terwijl cijfers uit het buitenland laten zien dat vrouwen van kleur vaker het slachtoffer zijn van geweldsincidenten.

Nederland **zakke** in 2025 maar liefst **15** plaatsen in de Global Gender Gap Index, van plek 28 naar plek 43.

Vrouwen worden **33%** vaker dan mannen opgenomen in het ziekenhuis in verband met bijwerkingen van medicijnen.

De Iraanse activist en Nobelprijswinnaar Narges Mohammadi moet nog ruim **7** jaar celstraf uitzitten in Iran. Ondanks haar verslechterde gezondheid wordt medische hulp geweigerd.

Twee keer zo veel mannen als vrouwen overlijden door suicide. Gevoelens van schaamte, het niet goed kunnen uiten van hun gevoelens en het niet voldoen aan de verwachtingen van 'traditionele masculiniteit' spelen een grote rol.

Maar **9%** van alle gemelde verkrachtingen leidt tot een veroordeling.

Hart- en vaatziekten worden bij vrouwen **vaker** gemist of onderbehandeld dan bij mannen.

30% van de Nederlandse vrouwen is financieel afhankelijk. Ook besteden ze **1,5** keer zo veel tijd aan onbetaald werk (zorg en het huishouden) dan mannen. Dat komt neer op zo'n 9 uur per week extra.

Transpersonen worden ongeveer **7** keer vaker mishandeld of daarmee bedreigd dan gemiddeld.

Vrouwen met een hoofddoek ontvangen tot **7** keer minder positieve reacties (zoals een uitnodiging) tijdens sollicitatieprocedures dan andere vrouwen.

Van de naar schatting **700.000** PAIS-patiënten (post-acuut infectieus syndroom na bijvoorbeeld ME/cvs, long covid of Lyme) is twee derde vrouw. Bij ME/cvs gaat het zelfs om ruim 80%. Een behandeling lijkt nog ver weg.

Het duurt gemiddeld **7 tot 10** jaar voordat een vrouw de diagnose endometriose krijgt.

88% van de non-binaire personen heeft het gevoel hun identiteit verborgen te moeten houden op het werk.

Slechts **28%** van de mensen die aan bod komen in het nieuws is vrouw.

68% van de burgemeesters in Nederland is man.

"HET VUUR BRANDT WEER, NET ALS VROEGER"

Dik een jaar geleden stonden filmmaker Sia Hermanides (38) en oud-Dolle Mina Dunya Verwey (79) bij het standbeeld van Wilhelmina Drucker in Amsterdam. De vuist gebald, een brandend korset in de handen: Dolle Mina is terug. Wat heeft het ze gebracht? En waar gaat de beweging naartoe? "Dit is pas het begin. Dat voel ik."

Tekst Meike van Zandvoort

Foto's Roos Bijen, David Krooshof

Laten we even teruggaan naar het begin, in 1970. Hoe is Dolle Mina ontstaan?

Dunya: "Het initiatief ontstond tijdens een autorit naar Brabant met mijn toenmalige vriendje Michel Korzec, zijn broer Alex en Rita Hendriks, de vrouw van Alex. Rita was kleuterleidster en het viel haar op hoe de traditionele genderrollen ons al werden opgelegd op de kleuterschool. Je lot wordt daar bepaald: de jongens krijgen het ene stereotiepe speelgoed, de meisjes het andere. Eerder dat jaar had ik meegedaan aan de bezetting van het Maagdenhuis. Daar irriteerde het me dat alleen de jongens aan het woord kwamen, de meiden moesten maar broodjes smeren. Als vrouw moest je je klein houden. De revolutie kan wel mooie beloften preken, maar dat zegt nog niet dat het gelijkwaardig is. Zo ontstond het idee van een actiegroep om ongelijkheid tegen te gaan."

Sia: 'Dunya regelde het vuur, Claudette het korset en ik schreef het persbericht. Er moest weer wat in de fik'

Ruim een halve eeuw later is Dolle Mina weer *alive and kicking* - letterlijk. Hoe leerden jullie elkaar kennen?

Sia: "Ik werk als scenarioschrijver en regisseur. Van een producent kreeg ik de opdracht om een serie te maken over Dolle Mina. Ik moet eerlijk zeggen dat ik de beweging alleen kende uit de geschiedenisboeken, verder wist ik er weinig van. Het verraste me dan ook dat er mannen bij de actiegroep zaten. Er was veel informatie over hen te vinden, maar over de vrouwen was weinig bekend. Wie waren zij? Tijdens mijn zoektocht kwam ik al snel terecht bij Marjan Sax, een bekende Mina van het eerste uur en oprichter van café Saarein - de plek waar we nu de Mina Maandagen in Amsterdam organiseren. Zij bracht me in contact met een aantal andere originele Mina's, onder wie Claudette van Trikt en Dunya dus."

De intentie was een serie, maar er gebeurde wat anders: Dolle Mina kwam terug. Hoe ging dat?

Sia: "Bij ons eerste gesprek voelde ik meteen een grote verbondenheid. We hadden het over de acties van Dolle Mina en waar ze voor streden, maar ook over hoe het er nu voor staat. Dat was pijnlijk, want op veel terreinen is het in Nederland voor vrouwen niet verbeterd. Sterker nog; sommig verworvenheden dreigen te worden teruggedraaid. En dan hebben we het nog niet eens over de internationale ontwikkelingen, zoals de *manosphere* en het recht op abortus dat onder druk staat."

Dunya: "Het is werkelijk verbijsterend hoe het abortusrecht in Amerika met een penstreep nietig kon worden verklaard. We denken dat het in Nederland veilig in de

SIA
MINA JR

DUNYA
MINA SR

wet verankerd is, maar het staat nog altijd in het Wetboek van Strafrecht. Het hoort bij sociale en medische zorg, maar het is een misdrijf onder voorwaarden. Daar maken we bij Dolle Mina een groot punt van.”

Sia: “De realisatie dat zulke belangrijke rechten onder druk staan, óók in Nederland, en er zo veel eisen van Dolle Mina uit 1970 nog steeds niet behaald zijn, is ongelooflijk. Het bracht een strijdlust in me los.”

Hoe kwamen jullie tot het besluit van een heroprichting?

Dunya: “We hadden eigenlijk helemaal geen plan om een beweging te starten. We wilden alleen een statement maken.”

Sia: “Op 23 januari 2025 was het 55 jaar geleden sinds de eerste Dolle Mina-actie, waarbij een korset werd verbrand bij het beeld van Wilhelmina Drucker in Amsterdam. Ik vond dat we die datum niet aan ons voorbij konden laten gaan. Onze zwaarbevochten rechten kunnen afgenomen worden; we moeten een signaal afgeven. Maar hoe? Inmiddels had ik geleerd hoe je actievoert in Dolle Mina-stijl: ludiek en op straat. Er moest weer wat in de fik.”

Opnieuw ging er dus een korset in vlammen op. Vertel.

Sia: “Dunya en Claudette waren meteen in actiemodus, alsof het weer de jaren zeventig waren. Dunya regelde het vuur, Claudette het korset en ik schreef een persbericht. Dunya en Claudette stonden

erop dat ik het naar zo veel mogelijk media stuurde. En we zouden niet één foto graaf vragen, maar vijf. De kracht van Dolle Mina was, en is, het inzetten van de media. Zonder beeldvorming geen impact. Binnen een paar dagen was het geregeld. De vraag was alleen: zouden er mensen komen? Uiteindelijk waren we met ruim zestig en stonden we in talloze kranten.”

Dunya: “Ik had nooit verwacht dat we weer een beweging à la 1970 zouden worden, maar we kregen meteen ontzettend veel mails van vrouwen die op onze terugkomst hadden gewacht. Ze wilden zich aansluiten en onze strijdlust delen, hun handen jeukten. Inmiddels kan ik niet meer bijhouden hoeveel initiatieven al zijn opgezet.”

Sia: “Ja, er is zo veel positieve, creatieve energie om actie te voeren. Soms kunnen we voor onze acties exact dezelfde leuzen overnemen als toen. Dat is confronterend, maar we staan deze keer wel op de schouders van wat groepen als Dolle Mina eerder hebben bereikt. Dat geeft kracht.”

Hoe voelde het om terug te zijn, Dunya?

Dunya: “De afgelopen tijd heb ik veel déjà vu’s gehad. Alles doet me denken aan vroeger. De strijdlust die ik voel, al is die nooit helemaal weggeweest, maar ook de manier waarop we aanslaan in de samenleving. In de jaren zeventig groeiden we enorm in een heel korte tijd en was Dolle Mina onmiddellijk een begrip. Dat is nu weer. Inmiddels zijn er zo’n 6.000 Mina’s, hebben we 100.000 volgers op sociale media en ruim 40 lokale groepen. Het enthousiasme wordt overgenomen tot in de verste uithoeken van Nederland. De groei is explosief, de media volgen ons heel positief en de beweging heeft dat anarchistische gevoel. Er is weer dat vlammetje dat een groter vuur aansteekt. Net als vroeger.”

Dunya: 'Er zitten wel wat mannen bij, maar ik mis nog de jongere generatie'

Wat is er anders vergeleken met toen?

Dunya: "In de jaren zeventig waren er veel mannelijke Mina's. Ze noemden zichzelf Dolle Mina en liepen mee in protesten. Dat is nu anders, heb ik het gevoel. Ik mis nog wel de jongere generatie mannen."

Sia: "Terwijl we hen juist het hardst nodig hebben. De jongere generatie moet gelijkwaardigheid weer belangrijk vinden. De huidige conservatieve ontwikkeling is zorgelijk. We moeten het echt samen doen."

Dunya: "In mijn tijd gebeurde het tegenovergestelde. Mensen werden progressiever en braken met traditionele genderrollen. Ook mannen."

De term intersectioneel bestond nog niet in de jaren zeventig, maar ook toen was er al kritiek op de dominante witte blik van het Tweede Golf-feminisme. Hoe gaat de nieuwe Dolle Mina daarmee om? Vorig jaar keerden enkele teleurgestelde feministen zich nog af van de actiegroep.

Sia: "Al vrij snel na de herrijzenis hebben we de werkgroep Dolle Mina voor iedereen opgezet. Daarin willen we intersectionaliteit en inclusie stimuleren door middel van beleid, lezingen, leestips en acties. Want ja, we hebben nog veel te leren én af te leren. Ik geloof er daarnaast in dat we als Dolle Mina ook de verbinding moeten zoeken met feministische groepen die er al zijn en die meer kennis hebben over bepaalde onderwerpen. Daarom hebben we de handen ineengeslagen met organisaties als S.P.E.A.K. en het Azadi Collectief. Het zijn stappen in een groter proces dat veel

aandacht, vertrouwen en tijd kost; het verandert niet van de ene op de andere dag. Toch heb ik de hoop dat het kan, juist door de pijnlijke en confronterende momenten die we nu tegenkomen. We zijn er nog niet en we zullen vallen en opstaan. Ik hoop dat we in dat proces de verbinding blijven houden en constructief verder gaan."

De pijlers van Dolle Mina nu zijn gelijkwaardigheid, veiligheid, zelfbeschikkingsrecht en gelijke beeldvorming. Wat vinden jullie het belangrijkste speerpunt?

Dunya: "Waar we het net over hadden: de *manosphere*. Patriarchale man-vrouwbeelden en ongelijke verhoudingen worden weer als normaliteit gebombardeerd. Er is beeldvorming over wat de plek is van de vrouw en dat gelijkwaardigheid iets is wat je moet tegengaan. Onzekere jongeren zijn gevoelig voor dit soort ideeën, die door influencers aantrekkelijk worden gemaakt. Het is geestelijk gif. Dat is heel gevaarlijk. Vroeger streden we ook tegen de dubbele moraal, omdat mannen meer mochten dan vrouwen, maar nu wordt het versterkt door sociale media. Hoe werk je dat tegen? Het is een totaal nieuw probleem. We zijn nog op zoek naar het antwoord."

lees verder >>>

Welk speerpunt gaat jou het meest aan het hart, Sia?

Sia: "Veiligheid voor vrouwen en femicide. We krijgen dagelijks mails van vrouwen die zich onveilig voelen in hun relatie, of op straat. Ik werd vorige week, tijdens het plakken van Dolle Mina-stickers, nog uitgescholden voor slet. Vrouwenhaat is enorm zichtbaar in de samenleving en dit is precies hoe het begint: met straatintimidatie, met 'grapjes'."

Dunya: "Veiligheid is nooit eerder ons hoofdthema geweest. Femicide werd toen niet eens erkend. We voerden wel actie tegen straatintimidatie door mannen na te fluiten op straat."

Sia: 'Met tranen in mijn ogen fietste ik met honderden vrouwen door het park'

Sia, wat heb je van Dunya en Claudette geleerd als Dolle Mina?

Sia: "Vooral hun ontzettend snelle en doeltreffende aanpak. In mijn generatie blijft het vaak alleen bij praten, maar Dolle Mina staat voor één."

Dunya: "Het is het belang van de strijd. Wanneer je je onvrede omzet in actie, krijg je verandering. Dolle Mina heeft een manier van actievoeren die opvalt. De Mina-stylo, zoals jij het noemt."

Sia: "Haha, ja. Dolle Mina kaart op positieve en ludieke wijze het onrecht aan, zonder agressie of geweld. De onderwerpen zijn serieus, maar toch leveren de acties vaak een glimlach bij mensen op. Niet dat we conflictvermijdend zijn, het moet schuren."

Dunya: "Dat was de stijl van actievoeren in de jaren zeventig: geestig, maar ook waarschuwend. Het was een rebelse tijd. De sfeer in Amsterdam werd getekend door demonstraties. Dolle Mina is niet in isolement geboren. De sfeer was ernaar."

Hoe kijken jullie terug op het afgelopen anderhalf jaar?

Sia: "Mijn ontmoeting met Dunya en Claudette heeft mijn leven totaal veranderd. Ik ben me er enorm bewust van geworden dat alle rechten die ik heb, zijn verkregen door hun strijd. Als moeder voel ik me dankbaar dat ik niet de hele week de was sta te doen of moet stoppen met werken. Dat was in de jaren zeventig wel anders."

Dunya: "Er was niet eens kinderopvang. Crèche was een nieuw woord."

Sia: "En nog steeds is er geen gratis kinderopvang! Dolle Mina heeft zo veel bereikt en tegelijkertijd nog zo veel om voor te strijden. Een van mijn hoogtepunten was onze *De nacht is ook van ons*-actie (zie ook pag. 26, red.). Ik had tranen in mijn ogen toen we 's nachts met honderden Mina's door het park in Amsterdam fietsten. Dat had ik alleen nooit gedurfd, nu voelde ik me krachtig en vrij. We pakten onze plek terug."

Wat willen jullie zeggen tegen mensen die ook hun stem willen laten horen?

Sia: "Actievoeren hoeft niet alleen maar groots te zijn. Met iets kleins maak je al verschil. Je bent óók een Dolle Mina als je een sticker op een lantaarnpaal plakt of er wat van zegt als je een seksistische opmerking hoort."

Dunya: "Of als je bij personeelszaken eens gaat vragen hoe het zit met de loonkloof."

Sia: "En zoek elkaar op. Besluit samen dat het anders moet. Zo brengen we verandering teweeg. Kijk maar naar de afgelopen Prinsjesdag: dankzij onze marsen tegen femicide werd die term voor het eerst in de troonrede genoemd. En dit is pas het begin. Dat voel ik. We zijn een heel krachtige beweging met een belangrijke taak. En Dolle Mina gaat opnieuw geschiedenis schrijven."

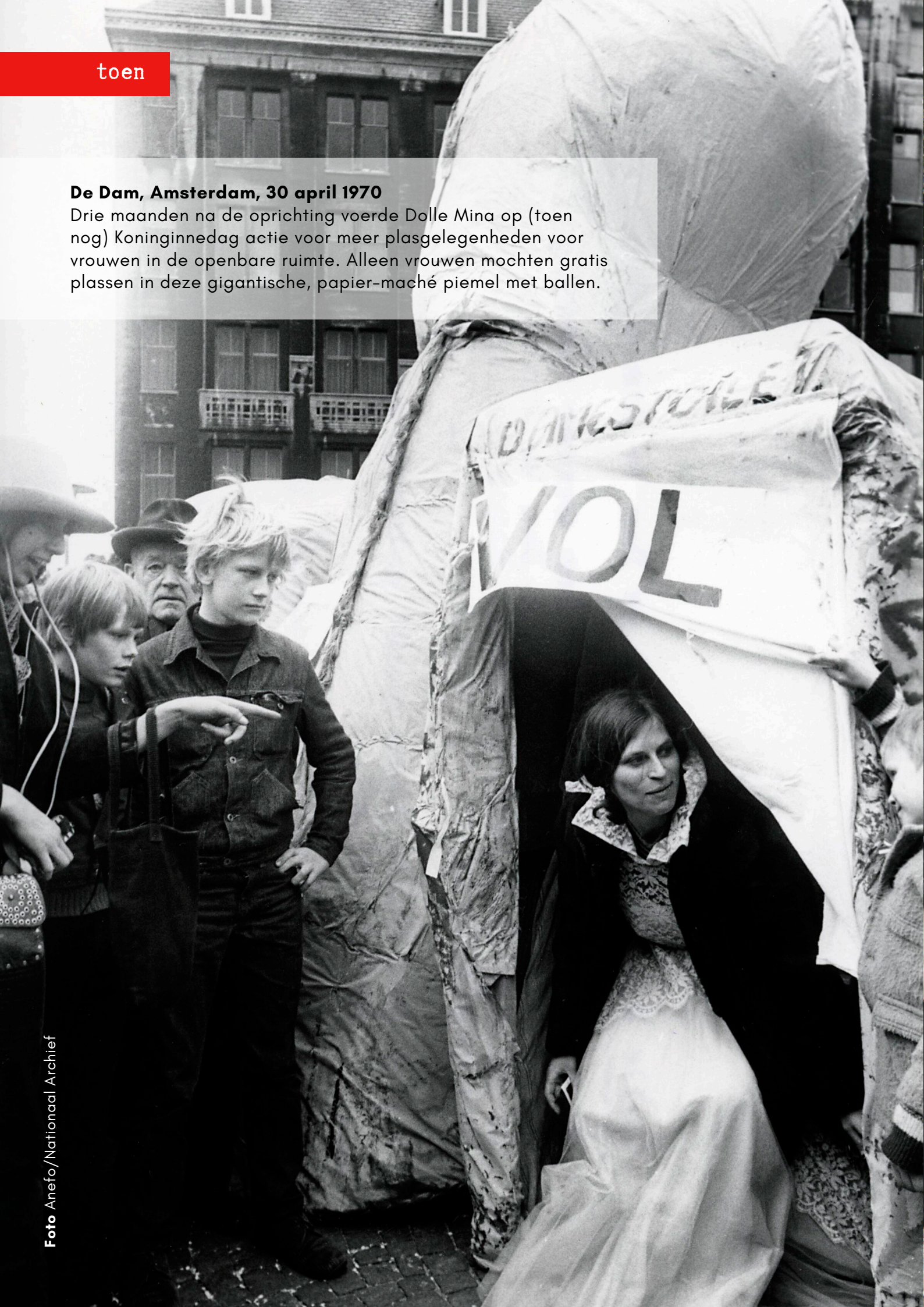

Meike van Zandvoort (25, Amsterdam “maar geboren en opgegroeid in Den Bosch!”) is journalist en schrijft het liefst over alles dat met feminisme, mensenrechten en sociale gelijkheid te maken heeft.

toen

De Dam, Amsterdam, 30 april 1970

Drie maanden na de oprichting voerde Dolle Mina op (toen nog) Koninginnedag actie voor meer plasgelegenheden voor vrouwen in de openbare ruimte. Alleen vrouwen mochten gratis plassen in deze gigantische, papier-maché piemel met ballen.

Vondelpark, Amsterdam, 27 april 2025

Vijfenvijftig jaar later voerde het nieuwe Dolle Mina wéér (nog!) actie tegen de ongelijkheid tussen de alom aanwezige gratis plaskruizen voor mannen en de weinige (en betaálde) zit-toiletten. Drie maanden later besloot de organisatie van de Tilburgse Kermis na een nieuwe plasactie van Dolle Mina alle wc's voortaan gratis te maken.

FEMINIST WORDEN

Regelmatig wordt mij gevraagd wanneer ik een feminist ben geworden - alsof het gaat om een bekering, een radicale koerswijziging, een nieuwe staat van zijn. Dat eenduidige moment is er nooit geweest. Er was geen plotseling verblindend licht; er was geen zondige Saulus die plotsklaps veranderde in de rechtschapen Paulus.

Ik word feminist, elke dag weer. Meestal verloopt dat wordingsproces zonder veel problemen (naar *Vandaag inside* kijken helpt). Heel soms gebeurt dat niet - als mensen zich onder de vlag van feminisme neerbuigend of zelfs vernederend uitlaten over 'mannen' (als groep, als soort) bijvoorbeeld, of als er online, over de rug van een misstand, vooral heel veel op de eigen borst wordt geklopt door in social media bedreven feministen; de *mutual appreciation society* aan het werk. Dan blijft mijn wordingsproces steken, en val ik als mukkende half-feminist in slaap. Volgende dag een nieuwe kans.

Voor mij is de term 'feminist' geen beginselverklaring, geen activistische positie die voorafgaat aan de werkelijkheid, geen a priori-overtuiging. Het werkt precies andersom: voor mij is een feministische houding de enige rationele positie in het gelijkheidsdebat - dat je voor gelijkheid van kansen bent. Dan heb ik het zowel over positieve kansen - in het onderwijs, op het werk - als over defensieve zekerheden; veiligheid op straat. Het gaat hier dus om een rationele positie, die ik heb ingenomen nadat ik kennis heb genomen van de werkelijkheid. Ik word niet wakker als feminist, ik lees nieuwsberichten over een loonkloof, over de onveiligheid die veel vrouwen op dagelijkse basis ervaren, en ik word feminist. Ik denk aan Susan Sontag, die zich eveneens verzette tegen 'feminist' als simpel zelfstandig naamwoord. Voor haar was het een bijvoeglijk naamwoord (in het Engels kan '*feminist*' dan ook beide betekenen, in het Nederlands hebben we er aparte woorden voor, 'feminist' en 'feministisch'). Met andere woorden: het is geen identiteit, zoals 'bakker' of 'Nederlander'. Het is een oriëntatie; een feministische blik, een feministische overtuiging.

Mochten de feiten ooit anders liggen, mocht ik ooit naar de wereld kijken en denken: die gelijkheid is grofweg behaald, of de balans is zelfs gekant in het voordeel van vrouwen, dan zal mijn positie meeveranderen.

‘Mijn vader werd ooit langs Cisca Dresselhuys’ beroemde feministische meetlat gelegd en kwam uit op nul. Dat zag hij als een overwinning’

Ik ben opgegroeid in een huis vol kranten, dat werd bestierd door A) een moeder: een feminist en professor sociologie die zich binnenskamers niet uitliet over haar idealen en elke avond voor het eten zorgde, en die was opgevoed door een vader die de koers uitzette en een moeder die haar artistieke aspiraties opzette en B) een vader die lang hoofdredacteur was geweest van een progressief blad maar die gewoonlijk de tegenpositie innam als het om gelijkheidskwesties ging. Hij was opgevoed door een sterke moeder - de enige vrouw met een rijbewijs in het dorp, ze reed motor - en een man die op geen enkele manier tegen haar op kon. Mijn vader werd ooit langs Cisca Dresselhuys’ beroemde feministische meetlat gelegd en kwam uit op 0. Dit beschouwde hij als een grote overwinning. Harry Mulisch had -3. Natuurlijk waren er ook allerlei mannen die een positieve score behaalden, maar die vertrouwde mijn vader voor geen cent. Zo’n Kees van Kooten, die zei duidelijk precies de juiste dingen, de gladjakker.

Als kind al begreep ik dat je persoonlijke levensgeschiedenis, je thuissituatie, voor een groot deel je latere positie in het maatschappelijke debat bepaalt. Misschien is het die ideologisch complexe thuissituatie, die maakt dat ik voorzichtig ben met etiketten. Ik hoor nergens bij, ik ben van niemand. Zo word ik wakker, onbeschreven en onverbonden. Maar zo ga ik zelden slapen. Overdag ben ik immers iemand anders geworden, elke dag weer.

Foto Tatjana Almuli

Daan Heerma van Voss (40, Amsterdam) is romanschrijver, interviewer en historicus. In 2025 kwam zijn essay *Het geval Hekse Falsema* uit, waarin hij onderzoekt waar de misogynie en haat vandaan komt die Nederlandse, vrouwelijke politici voor hun kiezen krijgen.

OVERPEINZINGEN VAN EEN ACTIVIST

Nadat Joice Alves dos Santos vorig jaar deelnam aan de Nacht Tegen Seksueel Geweld in Rotterdam, besloot ze zich aan te sluiten bij Dolle Mina. Kort erna stond ze aan de wieg van de succesvolle Mars tegen femicide. In het afgelopen jaar leerde ze: activist ben je niet opeens. Die word je, met vallen en opstaan.

Tekst Joice Alves dos Santos

2026 staat in brand. Niet overal letterlijk, maar voelbaar. In oorlogen, genocides, toenemende haat tegen migranten en vluchtelingen, geweld gericht tegen meisjes en vrouwen, femicide, natuurrampen, politieke traagheid, financiële onzekerheid en steeds meer mensen die op straat belanden. Het is vooralsnog een jaar dat zich niet laat samenvatten in hoogtepunten. Mijn afgelopen jaar? Ook een beetje in brand. Niet door oorlog, maar door energie die op en neer ging, ziek zijn, keuzes maken, grenzen voelen. Het was tegelijk een jaar van doen, proberen, bijstellen. Werken met inspirerende organisaties, acties opzetten, mezelf ontwikkelen. Niet alleen in wie ik ben en wat ik doe, maar vooral in hoe ik me verhoud tot de wereld om me heen. Privilege werd voelbaar. Ik hoef niet te vluchten om te overleven. Ik kan demonstreren, spreken, organiseren, terwijl anderen vastlopen in systemen die hen klein houden. Dat besef schuurt, maar het dwingt ook tot verantwoordelijkheid.

Wiens leven telt?

Feminist zijn betekent voor mij: zien hoe alles met elkaar verbonden is. Het betekent erkennen dat mensen vanuit verschillende posities leven, en dat geschiedenis en omstandigheden bepalen hoe we handelen, spreken en denken. Vrijheid is geen vaststaand gegeven; ze wordt gevormd door structuren die bepalen wie wordt beschermd en wie niet.

Mijn privilege om te kunnen demonstreren dwingt ook tot verantwoordelijkheid

Het raakt hetzelfde systeem dat onze maatschappij structureel beïnvloedt: wie gehoord wordt, wie ruimte krijgt, wiens leven telt, wie gelijk wordt behandeld. Niemand leeft los van systemen die macht verdelen, kansen beperken en rechten ondermijnen. Dat is de afgelopen jaren pijnlijk zichtbaar geworden. Er wordt openlijk haat geuit tegen migranten en vluchtelingen. Politici voeden het narratief alsof het 'problemen' zijn, niet mensen. Namen worden niet genoemd, verhalen niet verteld. Ze worden ontmenselijkt, op afstand gezet, zodat de aanval makkelijker valt. Die ontmenselijking krijgt voeten op straat. Onder het mom van demonstratierecht klonteren extreemrechtse groepen samen, worden azc's doelwit, gaat vuurwerk af bij plekken waar mensen juist

veiligheid zochten. Alsof intimidatie plots een mening is geworden.

Ook mensen zonder thuis of een dak boven hun hoofd worden steeds vaker gezien als overlast in plaats van als mensen. Rustplekken verdwijnen, boetes dreigen, hulp wordt geproblematiseerd. Zichtbaarheid is blijkaar het probleem, niet de omstandigheden die mensen daar brengen.

Mars tegen femicide

De onderlinge verbondenheid is voor mij geen abstract idee. Ze is persoonlijk. Als ik kijk naar mijn geboorteland, naar de rand van de favela waar ik mijn beginjaren doorbracht, naar een gemeenschap waarin armoede en sociale uitsluiting dagelijkse realiteit waren, besef ik hoe relatief bevoorrecht mijn leven nu is. Ik weet hoe het voelt om te leven aan de rand van systemen die ongelijkheid in stand houden, waar kansen niet gelijk zijn verdeeld en overleven vaak belangrijker is dan dromen. Dat draag ik mee, ook nu.

Intersectioneel werken betekent niet dat het leed van de één zwaarder telt dan dat van de ander

Dat alles kwam samen in mijn activistische werk dit jaar. Ik zag hoe verschillend mensen kunnen denken en voelen, zelfs binnen dezelfde actie. De Mars tegen femicide liet dat scherp zien. De oproep was helder: veiligheid voor alle vrouwen in Nederland, ongeacht achtergrond, kleur, afkomst, verblijfsstatus of financiële situatie. Niet als moreel statement, maar als eis. We kozen voor focus. Juist omdat we weten hoe traag verandering binnen onze politiek kan zijn. Verandering komt zelden vanzelf,

en al helemaal niet als boodschappen versnipperen. Samen met de federatie van nabestaanden van geweldslachtoffers richtten we de mars op wat nú nodig is: beleid dat vrouwen beschermt, voordat het weer te laat is.

Veel nabestaanden en slachtoffers van intiem terreur liepen mee. Sommigen voelden zich getriggerd of onveilig toen de sfeer strijdbaar werd. Enkelen vroegen zich af of ze nog verder konden lopen. Op dat moment werd voelbaar hoe complex samenwerken wordt waar verschillende ervaringen samenkomen. Intersectioneel werken betekent niet dat het leed van de één zwaarder telt dan dat van de ander. Nabestaanden en slachtoffers brengen iets totaal anders mee: geleefde ervaring, rouw, trauma. Dat vraagt zorg, aandacht, precisie. Kan het betekenen dat je je eigen woede of gelijk soms even parkeert, zodat de veiligheid en waardigheid van anderen voorop staat? Pijnlijk soms, maar ja. Solidariteit vraagt ook om empathie en constant afwegen wie ruimte en erkenning nodig heeft. Zo voelt iedereen zich gezien en zo veilig mogelijk.

Huis-tuin-en-keukenactivisme

Activisme is zelden eenduidig. Wat voor de één klopt, is voor de ander niet activistisch genoeg. Niet luid genoeg, niet fel genoeg. In sommige ogen ben je dan een huis-tuin-en-keuken-activistje. Toch geloof ik dat verschillende vormen van activisme naast elkaar móéten kunnen bestaan. Juist daarin ligt kracht. In een wereld die steeds verder verhardt, hebben we iedereen nodig die bereid is om op te staan. Dat vraagt dat je onderzoekt welke vorm bij jou past, en dat je die van een ander kunt laten bestaan. Mijn eigen intersectionaliteit speelt hierin mee. Anderen hebben vaak geprobeerd

[lees verder >>>](#)

te bepalen hoe ik me moet gedragen, spreken of handelen. Dat weerhoudt me ervan mensen in activistische keurslijven te dwingen. Het doet geen recht aan ieders gelaagde achtergrond, geschiedenis en ervaring. Tijdens demonstraties viel me op dat sommige groepen structureel ondervertegenwoordigd zijn. Historische uitsluiting, sociaal-economische barrières, culturele normen en het ontbreken van toegang tot netwerken kunnen daarin een rol spelen. Het is complex, en niet alles is maakbaar. Maar bewustwording is essentieel. Wie is zichtbaar, wie niet? Wie krijgt ruimte en erkenning? Intersectioneel werken betekent dat we elkaar daarin meenemen en scherp houden.

Wat voor de één klopt, is voor de ander niet activistisch genoeg. Niet luid genoeg, niet fel genoeg

Samen verder

Wat mij energie geeft, is samenwerken vanuit verbinding. Met organisaties die intersectioneel werken, geleid door mensen

met uiteenlopende achtergronden. Soms is er niet de mix die ik ideaal vind, en dat is oké. Het gaat er niet om dat iedereen hetzelfde doet of voelt. Het gaat erom elkaar te vinden en versterken, ieder vanuit zijn eigen plek. Juist die losse puzzelstukjes die samenkomen zonder hun eigen vorm te verliezen, maken beweging krachtig. Met die blik kijk ik naar de komende tijd. De kalender zal weer omslaan, maar de wereld verandert niet mee. Oorlogen gaan door, ongelijkheid groeit, geweld en femicide blijven realiteit. Maar ik weiger cynisch te worden. Mijn hoop voor de toekomst is dat we elkaar blijven vinden, ook als perspectieven schuren. Dat we ruimte maken voor verschil, ongemak en zorg. Dat we blijven kiezen voor verbondenheid, gedragen door een gedeeld verlangen naar veiligheid, waardigheid, rechtvaardigheid en vrijheid voor iedereen. Want vrijheid bestaat alleen als ze gedeeld wordt.

'Solidarity is not a matter of charity, but of mutual struggle'

- Angela Davis

'Feminism is for everyone' - bell hooks

Joice Alves dos Santos (Rotterdam) is bokser en docent weerbaarheid en agressieregulatie, vooral voor jongeren en jongvolwassenen. Daarnaast focust ze op meidengroepen. Als Mina organiseerde ze onder meer de Mars tegen femicide. Ook maakt ze zich hard voor een thema als dak- en thuisloosheid.

Foto: Marieke Ekkelboom

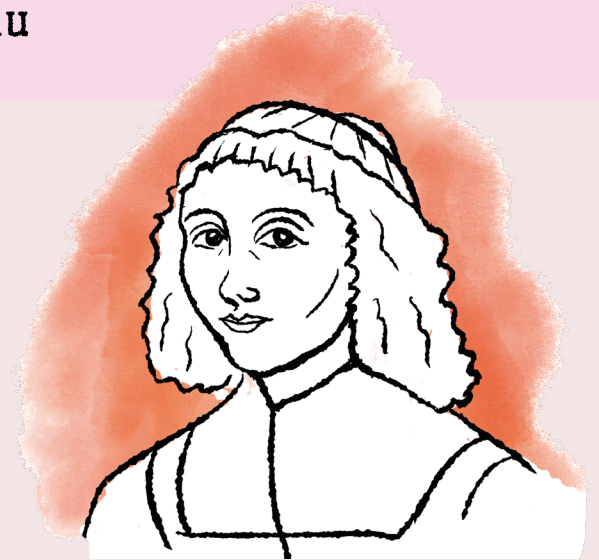
OP HUN SCHOULDERS

Feminisme toen en nu

Vrouwen waren natuurlijk altijd al sterk, strijdlustig, intelligent, handelingsbekwaam en al die andere eigenschappen die eeuwenlang alleen aan mannen werden toegeschreven. Maar makkelijk werd het ze niet gemaakt. Het feminisme kent een roerige, maar prachtige geschiedenis.

Tekst Fleur Speet

Illustraties Hanneke van Os

Charlotte de Huybert

1600-1800: DE AANLOOP **DE EERSTE DOLLE MINA'S?**

Al bij het ontstaan van de Nederlandse Republiek, in de zestiende eeuw, laten vrouwen zien dat ze niet aan de kant staan als het erop aankomt. Trijn van Leemput gooit tijdens het beleg van Vredenburg (1573) met kokend water en stenen naar de Spanjaarden. Kenau Simons Hasselaer verdedigt Haarlem in 1573 met een leger van vrouwen, gewapend met kokende olie en moed. En Trijn Rembrands helpt Alkmaar redden door met een groep vrouwen de dijken te bewaken. Ze belanden als eenlingen in de geschiedenisboeken, maar hun daden zijn legendarisch. In 1643 durft Charlotte de Huybert het voor het eerst hardop te zeggen: vrouwen horen in de politiek.

Ze dicht:

*Of zijn de mannen bang en vrezen zij
de vrouwen,
dat die hen de macht kunnen onthouden?
Of is het daarom dat de wet, door hen
gemaakt, gebiedt:
een vrouw, nee, die bestuurt de staat
toch niet?*

Haar woorden klinken als een voorbode van wat komen gaat. Anna Maria van Schurman, de eerste Nederlandse vrouw die aan de universiteit les krijgt (in 1636 in Utrecht, verstopt in een loge zodat haar mannelijke medestudenten haar niet zien), is een wonder. Zij spreekt veertien talen, correspondeert met Europese vorsten en schrijft een verhandeling over vrouwen die kunnen denken. Mannen noemen haar een uitzondering, maar zij weet beter: als ik het kan, kunnen anderen het ook.

Wilhelmina Kruseman wil scholen voor meisjes openen, zodat het land door vrouwen kan worden geregeerd

Een eeuw later, midden in de Verlichting, voert Juliana de Lannoy een scherp gesprek met haar geest. Die wil schrijven, maar de maatschappij drukt De Lannoy liever in een moederlijke rol. Ze kreeg nooit kinderen. Schrijver en componist Belle van Zuylen (Isabelle de Charrière) verzet zich tegen het idee dat vrouwen van nature ondergeschikt zijn. En dichter en schrijver Petronella Moens verklaart in essay-weekblad *De menschevriend*: 'We hebben meermalen gezegd dat onder de vrouwen meer standvastigheid van karakter dan onder de mannen in Nederland gevonden wordt.' Stemrecht? Voor haar is het logisch. Even lijkt het te slagen, door de democratisering van Nederland. Maar de mannen trekken aan het langste eind.

1860-1917: DE EERSTE GOLF **DE STRIJD OM GEHOORD TE WORDEN**

In de negentiende eeuw zijn vrouwen monddood gemaakt. Getrouwde vrouwen zijn 'handelingsonbekwaam' en volledig afhankelijk van hun man. Wie te mondig is, wordt uitgescholden voor blauwkous of manwif. Maar de opmars van vrouwen is niet te stoppen. Elise van Calcar roept in haar roman *Evangeline - Het vrouwelijk leven* (1854): 'Ik wil dat de vrouw een denkend wezen zij!' De eerste vrouwenbewegingen, zoals Arbeid Adelt

(1871), strijden voor het arbeidsrecht van aristocratische vrouwen. Want wat moeten ze anders? Vervelen of verarmen, omdat ze niet mogen werken.

Dan komt Wilhelmina Kruseman (1838-1922), een echte hemelbestormer. Met haar boude woorden over sekseongelijkheid en haar opvallende uiterlijk trekt ze alle aandacht. Ze wil de scholen voor jongens sluiten en die voor meisjes juist openen, om het land door vrouwen te laten regeren. In een open brief (1872) aan Alexandre Dumas - die in zijn pamflet *l'Homme-Femme* van leer trok tegen die naar gelijkheid strevende vrouwtjes - pleit ze voor het behouden van het recht op echtscheiding. Dat bestond vanaf de zeventiende eeuw al wel, maar werd nu opeens 'gevaarlijk'. De brief gaat viraal avant la lettre en geeft de vrouwenbeweging een boost. Natuurlijk wordt ze uitgemaakt voor manwif. In diezelfde periode groeit een andere Mina, Wilhelmina Drucker (1847-1925), uit tot het boegbeeld van de Eerste Golf.

Wilhelmina Kruseman

lees verder >>>

Als 'onecht' kind weet ze hoe het is om buitengesloten te worden. Ze strijdt voor gevallen vrouwen en tegen het negentiende-eeuwse oproepen tot bevolkingsvermeerdering, is voor gelijkheid van onderwijs en gelijkheid van arbeid voor iedereen. In 1889 richt ze de Vrije Vrouwenvereniging op, met een weekblad: *Evolutie*. Daarin schrijft ze over knellende korsetten, zwemmende vrouwen en fietsende dames, en becommentarieert ze tegelijk de politiek. De vereniging wordt minachtend de Kakelvrouwen genoemd, maar is ondertussen uiterst bepalend voor het politieke debat in de Tweede Kamer. Door haar radicaliteit weet Drucker de aandacht te vestigen op vrouwenrechten - en hoe belangrijk het is om zich te organiseren. Ook Aletta Jacobs kan in dit rijtje natuurlijk niet ontbreken. De arts opent een spreekuur voor arbeidersvrouwen, waar ze voorbehoedsmiddelen uitdeelt. In 1883 wil ze zich op de kieslijst laten plaatsen. Ze voldoet aan alle eisen - behalve dat ze vrouw is. Eerste reactie: stemmen wordt vrouwen bij wet verboden, want ze zijn te emotioneel. Pas in 1917 is er passief kiesrecht (verkiesbaar stellen), en in 1919 actief (mogen kiezen). Eindelijk!

1922-1957: DEININGEN **TERUGVAL EN VERZET**

Na de overwinning zakt de golf in. Bourgeois-vrouwen en arbeidersvrouwen liggen met elkaar in de clinch. Toch zijn er dissidenten, zoals Edith Werkendam, een lesbische schrijfster die in 1924 wordt gearresteerd omdat ze met een broek aan

op de fiets zit. Hilversum op z'n (s)malst, schrijft ze. Haar roman *Het purperen levenslied* (1922) schokt: androgyne vrouwen, lesbische stellen en een vrouw die haar minnaar vermoordt - zonder schuldgevoel. Ongekend!

Actiegroep Paarse September verwerpt mannen helemaal, terwijl andere feministen juist willen samenwerken

Vrouwen werken inmiddels steeds vaker buitenshuis, maar alleen omdat ze goedkoper zijn dan mannen. Minister Carl Romme van de Katholieke Volkspartij vindt in 1937 dat getrouwde vrouwen in het huishouden horen, en nergens anders. De man is de kostwinner, de vrouw de verzorger. Als vrouwen een paar jaar later toch wel onmisbaar blijken in de oorlogsindustrie en het verzet, verstomt die oproep even, maar na 1945 klinkt weer: terug naar de keuken! Pas in 1957 wordt de getrouwde vrouw weer 'handelingsbekwaam' verklaart.

1967-1980: DE TWEEDE GOLF **DOLLE MINA EN DE LUDIEKE STRIJD**

Eind jaren zestig begint een nieuwe golf. De eerste had het stemrecht binnengehaald - mooi, maar waarom voelden zo veel vrouwen zich nog steeds klemgezet tussen aanrecht en wieg? Joke Smit stelt in 1967 in het essay *Het onbehagen bij de vrouw* de vraag: is dit nou emancipatie? Het zet van

alles in beweging. Er ontstaan nieuwe clubs, zoals Man-Vrouw-Maatschappij (MVM) en Dolle Mina. MVM was de serieuze tak: met nette argumenten en goed doordachte standpunten over gelijke rechten. Dolle Mina pakte het anders aan: speelser, brutaler en vooral zichtbaarder. Ze bezetten de huidige universiteit Nyenrode (waar vrouwen niet welkom waren!), lippenstiften 'Baas in eigen buik!' op hun blote buik tijdens een gynaecologencongres, delen condooms uit, fluiten mannen na (om de rollen eens om te draaien) en houden de actie Hoge Nood voor meer openbare toiletten voor vrouwen. Ook vragen ze aandacht voor gelijke beloning, betaalbare kinderopvang en veiligheid op straat.

Het broeit in de vrouwenbeweging, alleen: niet alle feministen denken hetzelfde. De lesbische Paarse September verwerpt mannen helemaal, terwijl anderen juist met hen willen samenwerken. De Tweede Golf lijkt uit te rollen in praatgroepen (het waren er honderden), waar vrouwen openlijk hun ervaringen delen over seks, jaloezie en huishoudelijke taken. Daar ontstaat het inzicht dat het persoonlijke ook politiek is: wat er thuis gebeurt, zegt iets over machtsverhoudingen in de hele samenleving. De Tweede Golf veranderde niet alleen het dagelijks leven, maar ook de wetenschap. Er kwamen vrouwenstudies, leerstoelen gendergeschiedenis en steeds meer vrouwelijke hoogleraren. Onderzoekers ontdekten hoe vaak vrouwen waren weggeschreven in de geschiedenis – en begonnen die verhalen terug te halen. Toch was de beweging allerminst

perfect. Dolle Mina bestond vooral uit jonge, witte vrouwen, vaak met een academische achtergrond. Vrouwen van kleur of met een migratieachtergrond voelen zich niet vertegenwoordigd. In de jaren tachtig beginnen zij zichzelf dus maar in beeld te brengen, met groepen als de Zwarte, Migranten- en Vluchtelingenvrouwenbeweging en Sister Outsider. Want echte emancipatie is pas mogelijk als je ook naar afkomst, klasse en seksualiteit kijkt.

Vrouwen van kleur of met een migratieachtergrond voelen zich niet vertegenwoordigd in de Tweede Golf

1990: DE DERDE GOLF **SEKSISME ÉN RACISME**

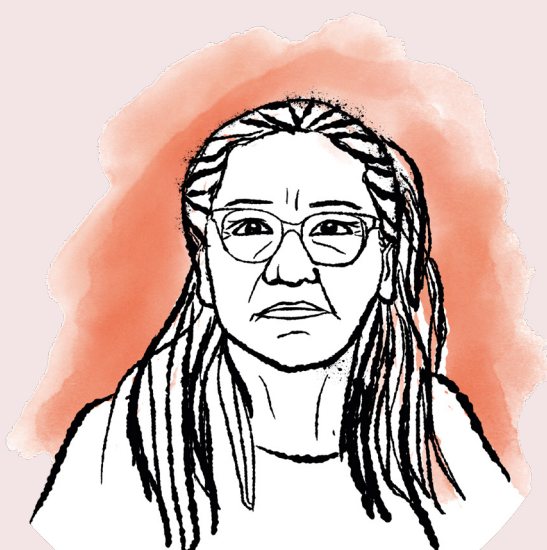
In de jaren die volgen, krijgt het feminisme een nadrukkelijker intersectionele focus. De Amerikaanse jurist Kimberlé Crenshaw introduceerde de term in 1989 om te laten zien hoe zwarte vrouwen in rechtbanken dubbel werden benadeeld: door racisme én seksisme. Zij zijn vrouw én van kleur, en ervaren daardoor een andere mate van ongelijkheid. In Nederland houdt Gloria Wekker ons een spiegel voor. Wekker zat in de jaren tachtig al achter de oprichting van Sister Outsider en houdt zich in de jaren erop bezig met genderstudies – ze wordt in 2001 de eerste vrouwelijke hoogleraar van kleur bij de Universiteit van Utrecht. Haar boek *White innocence* (2016) laat zien hoe

lees verder >>>

koloniale denkbeelden ook nu nog bepalen wie als 'neutraal' of 'objectief' geldt. In dat licht wordt de Zwarte, Migranten- en Vluchtelingenvrouwenbeweging (ZMV) herontdekt.

2010: DE VIERDE GOLF **SOCIALE MEDIA ALS MOTOR**

Vanaf 2010 komt een Vierde Golf aanrollen - deze keer digitaal in plaats van op stencils. Het begrip intersectionaliteit raakt in een stroomversnelling, wederom door Kimberlé Crenshaw. In haar [TED Talk](#) *The urgency of intersectionality* (2016) legt ze uit dat rechtvaardigheid pas mogelijk is als we al die kruispunten van ongelijkheid tegelijk zien. Sociale media geven het idee deze keer vleugels. Op Twitter, Tumblr en Instagram ontstaan hashtags als #SayHerName, #BlackLivesMatter en later #MeToo - een beweging die activist Tarana Burke al in 2006 begon om jonge zwarte vrouwen te steunen die te maken kregen met seksueel misbruik en intimidatie, vaak door mannen in machtsposities.

Gloria Wekker

Wat in deze golf ook nadrukkelijker duidelijk wordt: hoezeer de termen 'man' en 'vrouw' de lading van het feminisme niet langer dekken. Er komt steeds meer aandacht voor LHBTIQ+-rechten en de kwetsbare positie van trans mensen. De Vierde Golf verbindt queer- en LHBTIQ+-rechten, dekoloniale politiek en de strijd voor lichamelijke en seksuele zelfbeschikking.

2017: ONRUSTIGE WATEREN **#METOO EN PUSSYHATS**

In 2017 barst #MeToo pas echt los. Elf jaar nadat Tarana Burke hem plaatste, gaat de hashtag wereldwijd viraal na een tweet van actrice Alyssa Milano. Talloze vrouwen (en mannen) delen online hun ervaringen met seksuele intimidatie op de werkvloer. De hashtag wordt een symbool van verzet tegen machtsmisbruik in Hollywood, de politiek, de media en ver daarbuiten. Het feminisme is dan al aan het uitgroeien tot een massabeweging na Trumps presidentsverkiezing in Amerika dat jaar.

Elf jaar nadat Tarana Burke hem postte op Twitter, gaat de hashtag #MeToo viraal

Tijdens de Women's Marches trekken miljoenen mensen met roze *pussyhats* (bedacht door Krista Suh en Jayna Zweiman) de straat op; tegen seksisme, racisme en uitsluiting. De #MeToo-golf heeft ook tastbare gevolgen. Nederland ratificeert in 2015 de Istanbul-conventie, een Europees verdrag tegen geweld tegen vrouwen. En vanaf 1 juli 2024 geldt een vernieuwde zedenwet: seks zonder instemming is nu strafbaar, ook zonder bewijs van dwang. Seksuele intimidatie, online misbruik en straatintimidatie vallen voortaan onder het strafrecht.

2025: TIJD VOOR ACTIE!

DOLLE MINA HERRIJST

Als reactie op het aanzwellende protest steekt er in de jaren na #MeToo een gure, antifeministische wind op. Bevochten vrouwenrechten komen steeds meer onder druk te staan, met de verwerping van arrest Roe v. Wade in Amerika als dieptepunt: het recht op abortus is daardoor na vijftig jaar niet meer verankerd in de grondwet. De gehoopte verandering is er daardoor vooral een van terugval, zoals bijna altijd het geval is: al in de zeventiende eeuw werden feministische golven beantwoord met een *backlash*. Ook in Nederland wordt geknabbeld aan de randen van allerlei vrouwenrechten.

Mede om die reden doet filmmaker Sia Hermanides in 2024 onderzoek voor een historische dramaserie over het ontstaan van Dolle Mina. Ze blikt met oude strijders als Dunya Verwey en Claudette van Trikt terug. Hun boodschap is tegelijk ontroerend en ontnuchterend: ze hoopten dat het nooit meer nodig zou zijn, maar vrijwel alles waar Dolle Mina 55 jaar geleden voor streed, moet nog steeds worden bereikt. De ontroering maakt daarom plaats voor boosheid: waarom komen we niet gewoon opnieuw in actie? Op 23 januari 2025, precies 55 jaar na de eerste Dolle Mina-actie, wordt er opnieuw een korset verbrandt: een symbolische reanimatie van

de Dolle Mina's bij het Wilhelmina Druckermonument. De boodschap: 'Vrouwen willen vooruit, niet terug!', geïnspireerd op Druckers woorden zelf: 'Ik wil niet achteruit, maar vooruit'.

De beweging verwelkomt in no-time duizenden leden, met in allerlei steden Dolle Mina-groepen. Er zijn spuitacties, plasprotesten, er wordt gedemonstreerd tijdens de Feminist March, de Rode Lijnen voor Palestijnse vrouwen en de Mars tegen Femicide, er is nachtelijk gerinkel tijdens fietscampagnes en we sturen talloze opiniestukken in. In Den Haag dragen we met een doodskist het passief vrouwenkiesrecht ten grave, omdat het vrouwen ontraden wordt zich verkiesbaar te stellen binnen de SGP. Humor blijft een hoofdrol spelen - ook al zijn we bloedserieus.

2026: EN VERDER...

WE WILLEN VÓÓRUIT

Van Trijn van Leemput tot de Dolle Mina's: de strijd voor gelijkheid is een zee die blijft klotsen. Soms ebt het weg, soms slaan de golven hoog op. Eén ding is zeker: er kan ons veel worden afgepakt, maar niet onze stem. Vrouwenrechten zijn mensenrechten. En zolang ongelijkheid bestaat, blijven wij lawaai maken.

Fleur Speet (54, Amsterdam) is recensent, jurylid, botenbouwer en [podcastmaker](#) van *Historische klassiekers*, over schrijvende vrouwen in de vroegmoderne tijd (lees ook de gelijknamige [Substack!](#)).

en... actie!

DE NACHT IS OOK VAN ONS

Nijmegen, 30 augustus 2025

In vijftientig steden en dorpen in Nederland trokken duizenden Mina's (v/m) zingend, roepend en bellend, met felle verlichting en protestborden aan hun fiets, van het drukke uitgaanscentrum naar een stil en slecht verlicht buitengebied. Dolle Mina voerde actie tegen de onveiligheid van meisjes en vrouwen op elke plek en elke tijd. En tegen *victim blaming* ('Wat deed ze dan ook zo laat 's avonds alleen op straat?'). Tijdens de fietsacties werden in zeker tien steden meefietsende vrouwen seksistisch nageroepen, ongewenst aangeraakt en zelfs tegengehouden of op de mond gezoend. De actie haalde alle kranten en nieuwszenders.

WILDGROEI

windstil tussen betonnen muren
we blazen het stof van vloerplaten oude ideeën
in scheuren en breuksporen planten we
zaadjes voor een betere toekomst
met onze handen breken we het beton open
om er iets overheen te laten woekeren

er begint iets te groeien iets te gonzen

twijfelachtig als brandnetels na een lange winter
heffen de eerste bloemen hun hoofden
we verwelkomen het nieuwe groen
paardenbloemen klaprozen en akkerdistels

wortels groeien onder oude muren
breken ze stukje bij beetje af
tot onze leuzen verspreiden op de wind

we laten een aangeleerd gevoel van onveiligheid
ontelbare herinneringen aan ongewenste blikken
ongewenste aanrakingen een harnas van sleutels
koptelefoon en gehaaste voetstappen
onder het puin liggen

Tessa van Rooijen (27, Arnhem) studeerde Creative Writing en Philosophy of Mind and Psychology. Ze schrijft poëzie en proza over vervreemding, mentale gezondheid, queer-zijn en feminisme. Ze is deel van schrijverscollectief Wildgewelf, redacteur bij de *Seizoenszine* en actief bij de Mina's in Arnhem. [@tessa.vanrooijen](#)

NIEUW VUUR

Wat een opluchting voelde ik toen Dolle Mina vorig jaar nieuw vuur werd ingeblazen. De eerste acties van Dolle Mina in 1970 had ik niet meegekregen. Ik was pas zes. Maar toen ik zestien was, droeg ik een vrouwenteken aan een kettinkje. Ik las *Opzij* en deed mee met de Vrouwenstaking van 1981 voor een goede abortuswet - eentje buiten het wetboek van strafrecht (ja, ja, toen al). Tegen 1990, ik was 26, waren vrouwen wettelijk gezien eindelijk grotendeels gelijk aan mannen. *Check*. Feminisme zat in mijn wezen, dat was het filter waardoor ik de wereld zag, maar ik maakte me niet meer zo druk. Alles zou nu goed komen.

Tot ik weer wakker werd door MeToo. Ik keek om me heen en schrok van wat er allemaal onveranderd was. Ik schreef een boek (*De omwenteling of de eeuw van de vrouw*) om de historie te overzien. Het sprak mensen aan omdat het een verhaal was over hun moeders en oma's. Maar dat het ook een actueel thema was, moest ik bij lezingen steeds weer uitleggen. De meeste mensen dachten echt dat die strijd allang gestreden was.

En toen werd het 2025. Op 23 januari werd opnieuw een korset verbrand bij het beeld van Wilhelmina Drucker. Pfff... Eindelijk kreeg dat gevoel van machteloosheid een uitweg, en duidelijk niet alleen bij mij. We konden iets dóén.

Wat er toen gebeurde, is mega. Om een paar dingen te noemen:

- » Op de kermis in Tilburg bonden Mina's net als destijds een roze lint om de gratis urinoirs voor mannen, om zo ook gratis plassen voor vrouwen te claimen. En dat lukte.
- » Bij abortusklinieken schermden Mina's mensen af van anti-activisten, vielen ze hen hinderlijk lastig om hun gedrag te spiegelen, maakten lawaai tijdens een 'stille mars voor het ongeboren leven', reageerden acuut als ze ergens opdoken en zijn hier nog lang niet mee klaar. En nu weet iedereen weer: het recht op zelfbeschikking moet beschermd.
- » Mina's eisten de nacht op, ook voor vrouwen en meisjes, en iedereen schrok wakker.
- » Mina's liepen zondag na zondag een Mars tegen femicide, zodat dit onderwerp eindelijk meer aandacht krijgt.

- » Mina's haalden massaal Boomerang-kaarten uit cafés waarop misleidende informatie over abortus stond. Ze klaagden de afzender aan bij de Reclame Code Commissie, en kregen gelijk.
- » Mina's spoten 'Dolle Mina is watching you' op straten en in parken. Want zo is het.

En nog heel, heel, heel, heel, heel, heel veel meer.

Door de schijnwerpers te richten op dingen die niet oké zijn, verander je het denken. Soms is dat al genoeg. Het is in elk geval een onmisbaar begin. **Maar terwijl je de wereld aan het veranderen bent, zie je niet altijd dat het al lukt.** Want je bent druk met discussies en gedoe. Dat heb je nu eenmaal met mensen met een mening. In de jaren zeventig ging het erover of je wel met je onderdrukker naar bed mocht of dat je 'politiek lesbisch' moest zijn. En kon je wel feministisch zijn als je niet socialistisch was? Ondanks die verschillen kregen ze het wel voor elkaar dat discriminerende wetten werden aangepast, dat er emancipatiebeleid kwam, dat mensen en instanties anders gingen kijken.

En dat gebeurt nu weer. Het effect van Dolle Mina is opnieuw gigantisch. Over tien jaar kunnen we pas echt zien hoeveel er is bereikt, maar dat het veel is, is al duidelijk.

Dus: APPLAUS! (En dan weer verder.)

Suzanna Jansen (62, Amsterdam) is Mina en auteur van o.a. *De omwenteling of de eeuw van de vrouw*, waarin ze de afgelopen honderd jaar schetst vanuit het perspectief van (witte) vrouwen in Nederland. Ze is medemaker van de podcast *De eeuw van de vrouw*. Voor de Maand van de Geschiedenis (oktober) schrijft ze het essay *Project rust*, over rusthuizen voor 'overspannen' vrouwen in de vorige eeuw.

en... actie!

Foto David Krooshof

MINA'S SLAPEN OP STRAAT

Amsterdam, 3 oktober 2025

In twaalf binnensteden zetten tientallen Mina's hun tenten op, hingen kinderkleertjes aan waslijnen en haalden handtekeningen op. Hiermee pushten ze de politiek om iets te doen aan het tekort van achthonderd veilige opvangplekken voor vrouwen en kinderen die een gewelddadige thuissituatie willen ontvluchten. Liever een bed dan een begrafenis!

BEDANKT VOOR DE BEAUTYTIP

Natuurlijk moet je zelf weten of je je lippen laat inspuiten of elke avond een 12-stappen-skincare-routine volgt. Jóúw keuze, toch? Misschien, maar met echte vrijheid heeft het weinig te maken, vindt filosoof en journalist Doortje Lenders.

Tekst Doortje Lenders

Illustraties Julia Verhoef

'445 cc, moderate profile, half under the muscle!!!! silicone!!! garth fisher!!! hope this helps lol.'

Met deze comment werd Kylie Jenner in juni van vorig jaar tot feministisch icoon verheven. Voor wie deze zin leest als een automatisch gegenereerd wachtwoord: Jenner doet hier de details rond haar borstvergroting uit de doeken. '445' zegt iets over de hoeveelheid siliconenvulling, dan volgen wat details over de vorm, de plaatsing en het materiaal, en als laatste noemt ze de naam van haar arts. Jenner postte de reactie nadat volgers vroegen hoe zij precies dezelfde borsten konden krijgen als hun icoon. Het Amerikaanse beautyblog *Byrdie* benoemde haar prompt tot *'officially a girl's girl'*. En een redacteur van modeblad *Harper's Bazaar* schreef: 'Ik moet Jenner m'n complimenten geven. Dit is het niveau van transparantie die we verwachten van influencers en beroemdheden. (...). We betreden een nieuw tijdperk van esthetiek.' Zij was blij - 'echt door het dolle heen' - met deze ontwikkeling en vond het 'verfrissend en sympathiek' dat Jenner zelf in de commentaarsectie deze

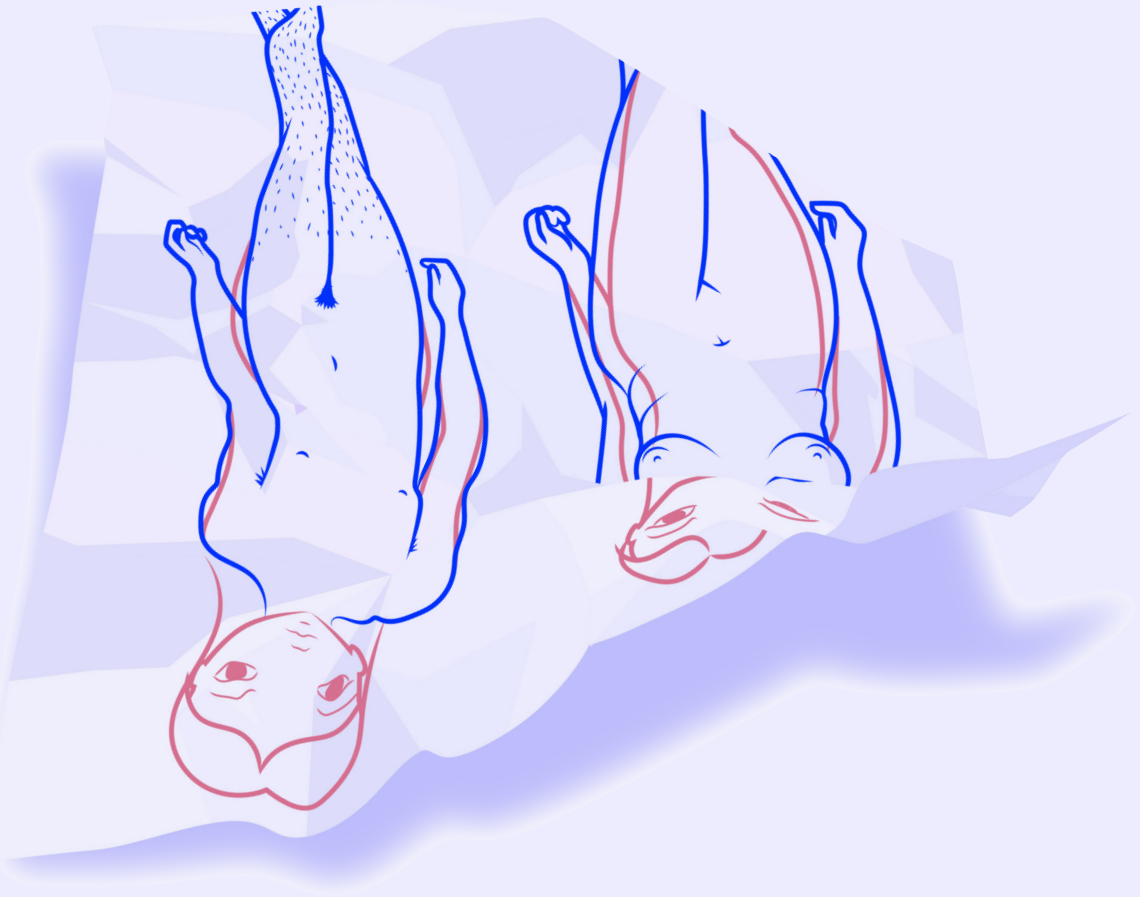
informatie deelde, in plaats van er een georkestreerde pr-actie van te maken.

Schoonheidsdiscriminatie valt slecht uit voor groepen die toch al onderdrukt worden

Deze hysterische respons lijkt om meer te gaan dan een influencer die haar beautygeheimen deelt: Jenner geeft haar volgers een symbolische kans om net zo'n perfect leven te leven als zij. Een andere Instagram-pagina die me telkens wordt opgedrongen, staat vol *'hot girl hacks we won't be gatekeeping'* - met absurde suggesties om slakkenlijm op je gezicht te smeren of benzoylperoxide onder je oksels te deppen. Het woord *gatekeeping* zegt alles: schoonheid wordt voorgesteld als een wondere wereld waar alleen het illustere gezelschap van *hot girls* toegang toe heeft. Maar niet als het aan vrouwen als Kylie ligt. Zij zetten de poorten naar het paradijs wagenwijd open.

Pretty privilege?

Beautytips zijn een kwestie van gelijke kansen geworden. Dat is niet gek, want er is steeds meer aandacht voor het idee dat mooie mensen het structureel makkelijker hebben in het leven. Schoonheidsdiscriminatie dus, op social media beter bekend als *pretty privilege*. Zo blijkt uit onderzoek dat mooie mensen hoger worden ingeschat als het aankomt

op intelligentie, betrouwbaarheid en levensgeluk. Testen waarbij proefpersonen cv's moeten selecteren, tonen aan dat aantrekkelijke mensen vaker op de juiste stapel belanden. Andere schrijvende data laten zien dat een vrouw met een hoog BMI die loonsverhoging wil, beter wat kilo's kan kwijtraken dan een masterdiploma halen. Bovendien pakt schoonheidsdiscriminatie slecht uit voor alle groepen die al onderdrukt worden. Het schoonheidsideaal geeft bijvoorbeeld de voorkeur aan witte mensen en aan mensen die zich als traditioneel mannelijk of vrouwelijk presenteren.

Een mede-Mina bekende laatst een 'slechte feminist' te zijn: ze had botox en fillers

Ook ideeën over welvaart vinden hun weg naar het ideale uiterlijk: wie kan betalen voor de tandarts en de orthodontist - zaken die in Nederland niet door de basisverzekering worden gedekt - heeft

aanzienlijk meer kansen om zich naar het schoonheidsideaal te vormen. Tegelijkertijd kan schoonheid ook nadelig zijn: aantrekkelijke mensen worden als ijdel en materialistischer gezien en mooie vrouwen worden op de werkvloer minder serieus genomen, het zogeheten 'bimbo-effect'. Ook leveren pogingen om het uiterlijk kunstmatig te verbeteren niet altijd het gehoopte resultaat op, zegt onderzoeker Fabienne Krywuczky tegen *de Volkskrant*. In haar onderzoek naar beweegredenen voor cosmetische ingrepen ontdekte ze dat het een 'rivaliteitsgevoel' aanwakkert bij mensen die géén chirurgie ondergaan. Zij (...) denken dat iemand die wél een ingreep ondergaat, andere mensen als rivalen ziet'. Het resultaat: 'Mensen die plastische chirurgie ondergaan worden soms nog eenzamer dan ze al waren.'

Ongrijpbaar worteltje

Socioloog Lauren Berlant spreekt van '*cruel optimism*' wanneer we 'naar iets verlangen dat eigenlijk een obstakel is om tot bloei te komen'. Zo geloven veel mensen dat

iedereen kan klimmen op de sociale ladder, als je maar braaf studeert en hard werkt. De realiteit is dat onze kapitalistische maatschappij zo is ingericht dat de rijken rijker worden en de armen armer. Ontsnappen aan dat lot lukt zelden. Als een wortel aan een touwtje wordt ons een beter leven voorgehouden, maar hoe hard wij stomme ezeltjes ook rennen, we krijgen het nooit te pakken. We blijven uitgeput en verslagen achter. Ook schoonheid kan zo'n ongrijpbaar worteltje zijn. Telkens denken we: als ik maar een egale huid heb, als ik maar dunner ben, als die hangende oogleden maar zijn weggewerkt - dan zal ik eindelijk geliefd, gezien en gelukkig zijn. Dan krijg ik de kansen die ik verdien. Soms is dat zo, vaak ook niet. Voor de cosmetische industrie maakt het natuurlijk geen bal uit of al die producten en ingrepen daadwerkelijk een positief effect hebben op ons leven.

De cosmetische industrie maakt het natuurlijk geen bal uit of al die ingrepen een positief effect hebben op ons leven

Waar het om gaat, is dat wij er massaal in geloven dat die 445 cc siliconen alles zal veranderen. Zolang we er blind op vertrouwen dat schoonheid ons het leven geeft dat we willen, zijn we alleen maar bezig met het verwerven ervan. Dan voelt het inderdaad emanciperend om tips te delen over de beste producten, ingrepen en *12-step skincare routines*. Dan voelt

het bevrijdend om het schoonheidsideaal steeds wat dichterbij te benaderen. Dan voelt Kylie Jenner als een lieve vriendin die het allerbeste met jou voorheeft. Maar Jenner is natuurlijk niet je vriendin: ze is de oprichter van een make-upimperium dat volgens schattingen zo'n achthonderd miljoen dollar waard is, en ze wil vooral dat jij blijft consumeren.

Het is je volste recht om je wenkbrauwen te liften tot ze op je kruin zitten, als dat is wat je wilt

Heel die fucking kleurplaat

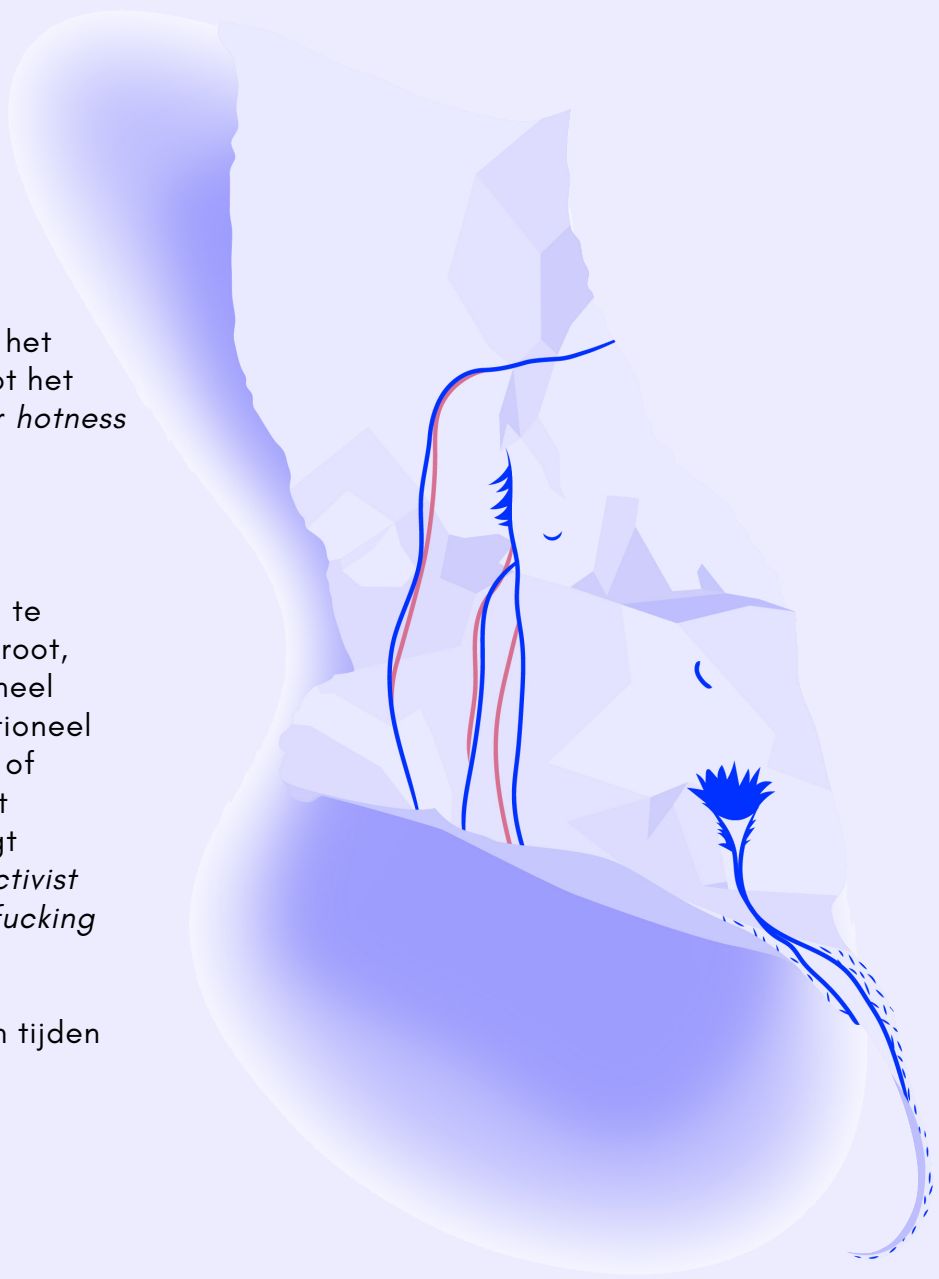
Een mede-Mina bekende laatst 'een slechte feminist' te zijn: ze heeft botox in haar voorhoofd en fillers in haar lippen. Natuurlijk krijgt ze daarvoor geen aantekening op haar feministenrapport. Niet alleen is conformeren vaak nodig om je staande te houden in een vijandige wereld, bovenal is het gewoon jouw volste recht als mens om je wenkbrauwen te liften tot ze op je kruin zitten, als dat is wat je wilt.

Met je uiterlijk bezig zijn kan ook gewoon leuk en gezellig zijn, en soms zal een aantrekkelijk gezicht vast voordelen opleveren. Maar we moeten door de leugen heen prikken dat we onszelf uiteindelijk een plezier doen door mee te gaan in de maatschappelijke obsessie met het perfecte uiterlijk - want het is een valse belofte. Het vraagt van ons dat we blijven smeren, *shapen* en spuiten, zonder dat het zich

ooit terugbetaalt. En, misschien wel het ergste: het reduceert zusterschap tot het uitwisselen van 'hot girl hacks'. Maar hotness gaat ons niet bevrijden.

Wat ons wél gaat bevrijden, is het bevechten van ruimte voor oneindig veel meer manieren om in de wereld te verschijnen dan alleen maar mooi: groot, wild, verzorgd, dun, slonzig, traditioneel mannelijk, gek, dik, nep, bloot, traditioneel vrouwelijk, saai, gesluierd, oud, raar of een mix naar keuze. 'We moeten niet alleen buiten de lijntjes kleuren,' zegt modeontwerper, influencer en *fat activist* Lotte van Eijk, 'we moeten heel die fucking kleurplaat wegsodemeteren.'

En dát is de beste beautytip die ik in tijden heb gehoord.

Doortje Lenders (Rotterdam) is journalist en filosoof en werkt momenteel aan een boek over schoonheidsdiscriminatie. Ze presenteert samen met Cato Benschop het *Dolle Mina* journaal op Instagram en schrijft op [Substack](#) NET ECHT.

STERK WERK

Nikki & Sallie (December 2023, The Hague), Verena Blok

Boeken, podcasts, expo's en meer cultuur
voor en door feministen.

Tekst Lotte Hondebrink en Maud Stamsnijder

expo

Love shit

Fotograaf Verena Blok verkent in FOAM in Amsterdam de gelaagde realiteit van reproductieve vrijheid en lichamelijke autonomie bij vrouwen. Blok haalde inspiratie uit bijvoorbeeld haar werk bij een abortuskliniek, en haar eigen zwangerschap. De kwetsbare vrouwenportretten worden afgewisseld met maatschappelijke observaties en dagboekfragmenten, waardoor het persoonlijke en het politieke nooit ver van elkaar af staan.

t/m 25 mei, foam.org

expo

Michelle Muus

Art she crafted

Deze tentoonstelling in Wereldmuseum Rotterdam zet vrouwen eindelijk centraal in de kunstgeschiedenis. Door het werk van ruim vijftig vrouwelijke makers, van de oudheid tot nu, zie je hoe vrouwen altijd al vernieuwers, beschermers en visionairs waren. Een krachtig en broodnodig tegenverhaal.

t/m 27 september, rotterdam.wereldmuseum.nl

boek

Stem op een vrouw

Stem op een vrouw nog niet gelezen? Doe maar wel. Devika Partiman laat in een sterk en toegankelijk betoog zien waarom meer vrouwen in de politiek onmisbaar zijn. Ze ontkracht hardnekkige argumenten, schetst 150 jaar strijd voor gelijkheid en onderzoekt wat representatie écht betekent. Informatief, laagdrempelig en activerend: een boek dat je iets leert én aanzet tot verandering.

Stem op een vrouw, Devika Partiman €19,99 [Uitgeverij Cossee](http://UitgeverijCossee.nl)

musical

Aletta

Mag niet ontbreken natuurlijk, deze rondreizende comedymusical over het indrukwekkende leven van Aletta Jacobs. Aangekleed met pakkende muziek (gespeeld door een *all female band*) volgen we haar strijd voor vrouwenrechten. Pakkend, levenslustig en geestig - en ook scherpe thema's, zoals de koloniale blik van Jacobs en de witheid van de Eerste Golf, worden niet geschuwd. Vooral de scène met Wilhelmina Drucker is sterk. Geregisseerd door Daria Bukvi, mede geschreven door Maud Wiemeijer (Anne+).

t/m 14 juni, alettademusical.nl

podwalk

Trui en Truus van Lier

Deze *podwalk* - een podcastwandeling waarmee je letterlijk langs het verhaal loopt - gaat over de Utrechtse verzetsstrijders Trui en Truus van Lier.

Hij leidt je 4,3 kilometer door de Domstad en blikt terug op de lang onderschatte rol van deze vrouwen in het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Tijdens het lopen komt de herinnering aan Trui en Truus tot leven en worden we meegenomen in hun verhaal vol moed en dilemma's.

Via de [NPO Start Podwalks-app](#)

Kaat Pype

Q&A

'Poëzie schrijven is voor mij deel van de strijd'

Rodante van der Waal is filosoof, vroedvrouw en dichter. Ze promoveerde op reproductieve rechtvaardigheid en schreef wetenschappelijke én toegankelijke boeken over geboorte en abortus. In januari verscheen haar eerste dichtbundel *Op navelhoogte de kans*. Wij vroegen haar: wat betekent poëzie voor jou en hoe verhoudt het zich tot je activisme?

"Mijn dichtbundel is het voorlopige resultaat van mijn poging om een eigen relatie tot mijn vruchtbaarheid te ontwikkelen. Om een taal te vinden voor iets dat maar zo weinig onderzocht wordt in de poëzie en filosofie. Abortus is een heel absolute beslissing: een keuze tussen leven of geen leven. Maar tegelijkertijd kan de ervaring van een mogelijk kind ook na een abortus iemand bijblijven. Dat kan zorgen voor een gemis: je individualiteit is doorbroken en tegelijkertijd is er geen kind. In poëzie kun je dingen die op het eerste gezicht tegenstellingen lijken te zijn, zoals abortus en kindervens, of rouw en opluchting, samen begrijpen. Ik denk dat zaken als abortus en baren, vanwege hun meerlagigheid, uiteindelijk beter gedacht kunnen worden in de kunst dan in de theorie. Er moet nog een hele betekeniswereld voor worden uitgevonden voor we ons vrij kunnen verhouden tot onze capaciteit voor zwangerschap. Poëzie schrijven over vruchtbaarheid zie ik daarom als een heel belangrijk aspect van de strijd voor reproductieve rechtvaardigheid."

Op navelhoogte de kans, Rodante van der Waal €20,99 [Nijgh & van Ditmar](#)

ALLE STEM MEN GELDEN

Vrouwen in de politiek

Originele foto: het kabinet van 1952 op het bordes, met louter mannen. Hier wisten ze nog niet wat PvdA-politica Corry Tendeloo in haar mars bleek te hebben.

'Niet eerder zo veel vrouwen in de Tweede Kamer', kopten de media na de landelijke verkiezingen vorig jaar. Wordt de Nederlandse politiek dan eindelijk vrouwvriendelijk? En wat mogen we verwachten van dit kabinet? We blikken terug én vooruit.

Illustratie Yosha Minken (Kranka)
Foto's Nationaal Archief

Wie dit najaar, op 29 oktober, haar stembiljet zuchtend tot een enorme landkaart uitvouwde en een rood bolletje inkleurde, voelde het misschien ook. Al die vrouwen op de lijst – het waren er iets meer dan vierhonderd – om op te kunnen stemmen: dat stemt trots en nederig tegelijk. Want hoe zag dit biljet er voor onze (over)grootmoeders uit?

In het hele gebouw was geen vrouwtoilet te vinden voor Suze Groeneweg

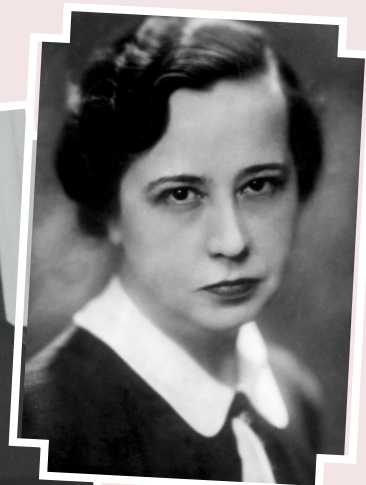
Toen zij mochten stemmen, in 1922 voor het eerst voor de landelijke verkiezingen, stonden er een handjevol vrouwen op de lijst. Vier jaar eerder was SDAP-lid Suze Groeneweg als eerste vrouw de Kamer in gekozen – door mannen, want actief kiesrecht voor vrouwen volgde pas in 1919. *Fun fact* (of eigenlijk niet): er was destijds niet eens een vrouwtoilet in het gebouw. Die moest speciaal voor Groeneweg worden gebouwd.

De Tendeloo-motie

Als socialist en feminist krijgt Groeneweg het in haar parlamentsperiode – ze zat er bijna twintig jaar – voor elkaar dat ook vrouwen burgemeester kunnen worden (vanaf 1931). Ook zet ze zich in voor zwangerschapsverlof voor getrouwde én ongetrouwde vrouwen. In die jaren groeit het aandeel vrouwen in de politiek: al bij de gemeenteraadsverkiezingen

Suze Groeneweg

Corry Tendeloo

van 1919 konden ruim honderd vrouwen rekenen op een plek in de raad. De veranderende samenstelling blijkt direct gevolgen te hebben. In haar nieuwe boek *Ware wonderdieren* (aanrader!) beschrijft historicus Margit van der Steen hoe in de periode 1917–1927 thema's als vrouwenrechten, eerlijke betaling, beter onderwijs voor meisjes, kraamzorg, schoolvoeding en speeltuinen nu pas aan bod kwamen – ideeën die door hun mannelijke collega's niet werden geopperd. In de decennia erop nemen steeds meer belangrijke vrouwen hun plaats in in de Tweede Kamer. Neem Corry Tendeloo, die vanaf 1945 grotendeels namens de PvdA in de Kamer zat en een waanzinnige bijdrage leverde aan het feminisme. Ze streed voor vrouwenkiesrecht in Suriname en de Nederlandse Antillen en was de motor achter de wetwijzigingen waardoor gehuwde vrouwen niet langer als handelsonbekwaam werden gezien én niet meer ontslagen mochten worden. De motie voor die laatste wijziging werd in 1955 nipt gesteund: 46 om 44. Alle vrouwelijke Kamerleden hadden vóór gestemd, zelfs die uit de confessionele partijen. Door tegenwerking van enkele mannelijke collega's – één weigerde zelfs een ministerspost omdat hij de motie niet wilde uitvoeren – ging de wetwijziging

lees verder >>>

pas eind 1957 van kracht. Corry Tendeloo maakte het niet meer mee; ze overleed een jaar eerder aan ziekte, 59 jaar oud.

Haar mannelijke collega-ministers noemden Marga Klompé 'streng'

In 1956 werd ook de eerste vrouwelijke minister, die van Maatschappelijk Werk, beëdigd: Marga Klompé van de katholieke volkspartij KVP. De scheikundige is onder meer verantwoordelijk voor de doorvoering van de algemene bijstandswet. Haar mannelijke collega-ministers noemden haar 'streng' en ze werd met haar 'seriusheid' geplaagd. Termen die vrouwelijke leiders ook nu nog te horen krijgen. Vanaf 1960, rond de tweede feministische golf, komen er meer vrouwelijke feministen in de Eerste en Tweede Kamer, die zich verder inzetten voor emancipatoire thema's. Zo strijdde Hedy D'Ancona namens de PvdA zowel in de landelijke politiek voor onder andere economische onafhankelijkheid van vrouwen en gelijke lonen en wist ze als Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur de Wet gelijke behandeling man/vrouw te realiseren. Een uitwerking hiervan is de wetsbepaling dat er gelijke beloning moet zijn voor gelijk werk.

De eeuwige strijd

De strijd voor vrouwenemancipatie gaat, zoals we weten, altijd al gepaard met weerstand. Dat ondervond ook feministisch politica Anneke Goudsmit van D66. In 1973 weigert zij staatssecretaris te worden onder voormalig premier, en op dat moment Minister van Justitie, Dries van Agt, vanwege zijn abortusstandpunt. Kort daarna ontstaat onenigheid over de Bloemenhovekliniek in Heemstede. Van Agt wil de abortuskliniek niet alleen sluiten, maar ook de arts en

Oud-D66'er Anneke Goudsmit (midden) bij een protest

directeur vervolgen. Wanneer blijkt dat Goudsmit's partij een motie van afkeuring tegen de minister niet steunt, stapt ze op. De kliniek wordt niet gesloten, hoewel Van Agt het twee jaar later weer probeert. Daarop wordt de kliniek bezet door feministen, met Anneke Goudsmit vooraan. Het protest markeert het startpunt voor onder meer de Dolle Mina's om de strijd voor abortusrecht opnieuw op te pakken. Daarmee zijn we vijftig jaar later nog steeds niet klaar, want nog altijd is abortus door de Wet afbreking zwangerschap alleen onder bepaalde voorwaarden toelaatbaar. Strafbbaar dus. GroenLinks-politica Corinne Ellemeet probeerde daar in 2023 nog een eind aan te maken, tevergeefs.

Vrouwen in de politiek agenderen niet alleen, ze zorgen ook voor representativiteit

Femicidewet

Economische zelfstandigheid, gelijkwaardigheid, zelfbeschikking, abortusrecht, vrouwelijke gezondheidszorg: het zijn haast tijdloze thema's die doorgaans op de agenda worden gezet

én gehouden door vrouwelijke politici. Dit jaar kwam daar een nadrukkelijker focus op femicide bij: vrouwenmoord, die in tachtig procent van de gevallen wordt gepleegd door een man. Bij ruim de helft is een (ex-)partner de dader. Tweede Kamerlid Songül Mutluer van Progressief Nederland zet zich onder andere in voor betere aanpak tegen femicide. "We moeten investeren in preventie, zoals lespakketten op scholen, betere signalering, risico-inschatting en verplichte training voor politie, OM en rechtspraak." Ze gaat verder: "Het is noodzakelijk om nieuwe wetgeving te ontwikkelen en er moet aandacht zijn voor de veiligheid van vrouwen in de openbare ruimten, zoals meer meldpunten in gemeenten waar vrouwen onveilige plekken kunnen aangeven, waardoor knelpunten weggenomen kunnen worden." Mutluer werkt momenteel met PVV-Kamerlid Ingrid Coenradie aan een initiatiefwet die het mogelijk maakt om femicide zwaarder te bestraffen. Geweld voorafgaand aan de moord, die er in heel veel gevallen in allerlei gradaties is, moet voortaan meewegen bij de strafeis. De initiatiefwet wordt naar verwachting dit najaar ingediend. Eind vorig jaar besloot het toen nog demissionaire kabinet ook al een Nationaal Coördinator Geweld tegen Vrouwen en Huiselijk Geweld aan te stellen, om geweld tegen vrouwen eerder en structureler aan te pakken.

Sigrid, Sylvana, Lisa

Vrouwen in de politiek agenderen niet alleen, ze zorgen ook voor inclusiviteit en representativiteit: het zijn rolmodellen. In 2017 wordt Sigrid Kaag van D66 de eerste vrouwelijke Minister van Buitenlandse zaken, en later de eerste vrouwelijke Minister van Financiën – bijzonder, aangezien vrouwen vaker 'empathische' thema's als zorg of onderwijs krijgen toegewezen. Dat je voor zo'n voortrekkersrol ontzettend stevig in je schoenen moet staan, hoef

Songül Mutluer

je politici als Sylvana Simons, de eerste zwarte vrouwelijke fractievoorzitter, Lisa van Ginneken, de eerste trans vrouw in de Tweede Kamer, of Kauthar Bouchallikht, het eerste Kamerlid met een *hijab*, niet te vertellen. Soms alleen al hun aanwezigheid in de Kamer maakte een heleboel mensen boos. En toch is het zo broodnodig: het doorbreken van de witte, heteronormatieve blik in de Nederlandse politiek zorgt voor representatief, inclusief beleid. Mutluer bevestigt: "Vrouwen met een migratieachtergrond, een beperking, queer vrouwen of vrouwen in armoede krijgen te maken met extra barrières en uitsluiting. Terwijl: een intersectionele benadering zorgt er juist voor dat beleid aansluit op de werkelijkheid van alle vrouwen."

Ook thema's als klimaat en oorlog zijn feministisch

Dat betekent dat ook politiek beleid dat niet specifiek op vrouwen gericht is, toch feministisch kan zijn. Het behoud van transgenderzorg bijvoorbeeld, en het

tegensaan van geweld tegen trans vrouwen en andere LHBTIQ+-personen. Of aandacht voor sociaal-economische ongelijkheid, evenals voor racisme en uitsluiting, waaronder het erkennen en beschermen van slachtoffers van discriminerende systemen, zoals de toeslagenaffaire. Toegankelijkheid voor mensen met een beperking en een inclusieve gezondheidszorg zijn essentieel. En zelfs thema's als klimaat en oorlog zijn feministisch. Hoe praten politici over internationaal geweld, zoals in Soedan, Iran of Gaza, of de positie van vluchtelingen? Is er oog voor de wereldwijde ontwrichting door het veranderende klimaat? En durven politici onze eigen rol en verantwoordelijkheid hierin te benoemen? Een gelijkwaardige en inclusieve samenleving vraagt om het doorbreken van patriarchale structuren, omdat deze niet alleen vrouwen, maar uiteindelijk iedereen beperken en schaden.

Symboolpolitiek

Al die zwaarbevochten zeges van de afgelopen eeuw ten spijt, de laatste Kamerverkiezingen analyseerde organisatie Stem op Een Vrouw juist dat er steeds minder vrouwen op de kandidatenlijsten voorkomen: slechts 35 procent. Toch bleek dat 64 vrouwen een plek in de Kamer kregen; 42,6 procent. Nog niet eens de helft, maar wel hoger dan ooit, vooral dankzij voorkeursstemmen. Directeur Devika Partiman legt het belang van die vrouwelijke representatie uit: "Meer vrouwen in de politiek betekent meer draagvlak voor emancipatoire thema's. Mannelijke collega's gaan dan ook door in dat narratief. Zeker bij conservatieve partijen kunnen vrouwen ervaringen delen en de koers veranderen." De winst van afgelopen verkiezingen verdient wel enige nuance. Een groot deel van de vrouwelijke vertegenwoordiging bevindt zich doorgaans bij oppositiepartijen,

zoals Partij voor de Dieren, Progressief Nederland en Volt, terwijl juist de traditionele coalitiegenoten relatief minder vrouwen leveren: bij VVD is minder dan een derde vrouw. De toegenomen aanwezigheid van vrouwen in de kamer is dus niet automatisch gelijk aan een grotere invloed op beleid. Partiman legt uit dat partijen bovendien vaak aan 'symboolpolitiek' doen vlak voor verkiezingen. "Er worden soms ineens meer vrouwen bij partijen op de tien eerste plekken in de lijst gezet, maar daarmee haal je het quotum niet." De winst van D66 is vanuit statistisch oogpunt dan een zege: 13 vrouwen in de Kamer, de helft van alle partijzetels.

Eerst zien, dan geloven

Maar welke partijen deden ook daadwerkelijk iets voor gelijkheid de afgelopen jaren? *De Correspondent* zette in 2021 al uiteen dat toen nog GroenLinks en PvdA het actiefst zijn in het indienen van moties voor gelijkwaardiger beleid, zoals toegang tot veilige abortus, meer onderzoek naar vrouwengezondheid en het verkleinen van de loonkloof. Ook D66 stemde vrijwel altijd vóór. De SGP stemde het vaakst tegen emancipatoire moties, PVV en Forum voor Democratie zijn nauwelijks actief op dit terrein. Toch kunnen individuele Kamerleden, ook binnen deze partijen, wel degelijk uitgesproken zijn - we komen weer uit bij PVV's Ingrid Coenradie, met haar aandacht voor geweld tegen vrouwen.

'Feministische thema's spelen helaas bijna nooit in debatten'

Afgelopen verkiezingen presenteerde belangenorganisatie WOMEN Inc. een puntenplan met aanbevelingen aan

Foto Rob Bogaerts/Aneto

BAAS BOVEN BAAS

Een vrouw als premier? Dat is ondenkbaar in Nederland, lijkt wel. Op de Nederlandse Antillen doen ze minder moeilijk: daar werd een halve eeuw geleden al de eerste vrouw regeringshoofd. Aan NVP-politica Lucina Elena da Costa Gomez-Matheeus de eer, voor korte tijd in 1977, maar het is haar partijgenoot Maria Liberia-Peters (foto) die enkele jaren twee kabinetten leidt. Ook richt ze de Council of Women World Leaders op, een netwerkorganisatie voor vrouwelijke (oud-)staatshoofden en regeringsleiders.

de politiek om de positie van vrouwen te verbeteren. In hun kieswijzer werd beoordeeld in hoeverre partijen deze aanbevelingen al hadden opgenomen. De partij die daarop het beste scoorde, was D66: de partij wijdde zelfs een aparte pagina in hun partijprogramma aan de positie van vrouwen. De speerpunten: gelijke positie op de arbeidsmarkt, het stoppen van geweld tegen vrouwen en bescherming van zelfbeschikking en reproductieve rechten. Progressief Nederland en PvdD scoorden eveneens hoog.

Laat je hooren

In hoeverre D66, die sinds februari een minderheidskabinet met VVD en CDA vormt, zich aan hun eigen speerpunten gaan houden, moet nog blijken. Behalve aan hun eigen coalitiepartijen zullen ze hun handen vol hebben aan de grote rechtse - en daarmee vaak conservatievere - meerderheid in de Tweede Kamer. Partiman

benadrukt het belang van de stem van de 'buitenwereld' om thema's te agenderen. "Abortus uit het wetboek van strafrecht, gratis kinderopvang, het dichten van de loonkloof: het wordt allemaal beloofd en toegezegd, maar er gebeurt weinig. Feministische thema's spelen helaas bijna nooit in debatten. Het wordt over het algemeen vaak niet als belangrijk beschouwd. Wij, als maatschappij, moeten politici keer op keer herinneren aan het belang van gendergelijkheid. Protesten en buitenparlementaire acties helpen echt."

Daarom, aan alle Dolle Mina's, wie je ook bent: wees luid. Spreek voor mensen die niet gehoord worden. Lees je in en maak je boos. En sta je er niet voor jezelf, dan voor een ander. Zodat onze achterkleindochters én -zonen straks een nóg groter, inclusiever stembiljet hebben om op te krabbelen.

BLUF MET
JE KLAUWEN
VAN
VROUWEN

Emmi Smid (zij/haar, Arnhem) is maatschappelijk illustrator en maakt kinderboeken over 'taboe'-onderwerpen. Als Dolle Mina zet ze zich o.a. in voor intersectioneel feminisme, mannenemancipatie en abortusrechten. [@studio.emmi.smid](https://www.instagram.com/studio.emmi.smid)

TOO MESSY

Er zijn van die dagen dat ik tot in de puntjes verzorgd en helemaal zen aankom op werk. Met mijn haren in een zogenaamd *effortless* krul en in mijn tas twee *gemealprepte* volkorenboterhammen met groentespread. Ik complimenteer de receptionist en heb zelfgebakken cake mee voor de afdeling. En er zijn dagen dat ik ongeduldig elke gepensioneerde met te veel tijd aan de kant beuk in het OV, te laat binnenstuif in de vergadering, op fluistertoon moet bedelen om een pen en alsnog de presentatie verstoort met een rommelende maag die protesteert tegen het overgeslagen ontbijt. Op zo'n dag verschijn ik met afgebladderde nagellak en in een broek met lasagnevlekken. Maar wat maakt mij het uit? We hebben de *messy girl* immers in ons hart gesloten. Althans: op beeld. *Fleabag*, *Girls* en *Lady Bird*; deze films en series lieten ons kennismaken met vrouwen die niet in de pas lopen, zich emotioneel laten gaan en op de meest ongepaste momenten flirten of over seks beginnen. Zij zijn de belichaming van chaos, sociaal ongemak en impulsiviteit. En toch houden we van ze. Want in tegenstelling tot de perfecte filmvrouw die naast intimiderend knap ook nog eens heel *likeable* is, staat deze vrouw dicht bij óns. Het is dan ook niet gek dat ze overal in het straatbeeld opduikt. Als dramaturg zie ik inmiddels bijna net zo veel scripts voorbijkomen met rommelige vrouwen als met 'perfecte' vrouwen. En hoewel ik zeker vind dat ze een heerlijke tegenhanger is, moeten we ook niet te vroeg juichen. Want

al heeft ze heus meer lagen en komt haar complexe binnenwereld eindelijk eens vóór haar buitenkant: echt verschillen van elkaar doen de *messy* vrouwen niet. Ze zijn wit, hoogopgeleid en hebben een ongekend scherpe en reflectieve humor, wat weer wijst op hun intellect. Onaangepast zijn mag dus, maar alleen zolang je binnen een bepaald hokje past.

Hoe onaangepast mogen deze vrouwen écht zijn?

Daarbij kun je je afvragen hoe *messy* ze echt mogen zijn. Want zoals de modellen in shows van Prada en Miu Miu voor hun zogenaamd verfomfaaide kapsels en nonchalante make-up uren in de grime hebben gezeten, zo voelt ook de *messiness* van filmpersonages geconstrueerd. Hoe vooruitstrevend is zij als haar voorkomen is vormgegeven binnen een patriarchaal kader? Staat ze echt zo ver af van haar perfecte tegenhanger? Na jaren dezelfde vrouwbeelden te moeten zien, is het niet gek dat we de *messy girls* massaal toejuichen. Maar juist daarin schuilt een risico, want zodra we niet meer kritisch reflecteren, kan het zomaar gebeuren dat onze vernieuwende vrouwbeelden vervallen tot nieuwe conservatieve stereotypes. Dus ja, we moeten op zoek naar rolmodellen die recht doen aan een positieve en meer complexe verbeelding van vrouwen. Maar wel op een daadwerkelijk bevrijdende manier. Zodat *messy* écht *messy* mag zijn.

Gwyneth Sleutel (1994, Hoofddorp) is filmdramaturg, schrijver en spreker. Ze geeft masterclasses over vrouwelijke representatie op beeld. Haar debuutboek over de *female gaze* verschijnt in januari 2027 bij uitgeverij Spring (Atlas Contact).

WAT ZIJ ZEGGEN...

Zo veel feministen, zo veel meningen. Ook binnen de grenzen van het feminisme zijn we het niet altijd eens. En dat mag. Elke editie peilen we de eensgezindheid met drie stellingen. Deze keer: Danique, Florine en Kamal.

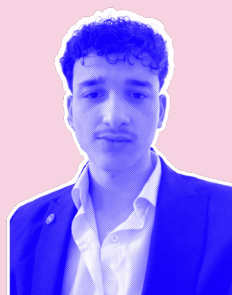
Tekst Janneke van de Putte

Danique de Jong (30, Den Haag) is creatief strateeg met de focus op gedragsbeïnvloeding voor sociaal maatschappelijke thema's. Ook is ze initiatiefnemer van de campagne *Wij eisen de nacht op*. "Ik geloof in gelijke rechten, kansen en zelfbeschikking voor iedereen. Niet alleen voor de vrouw, maar voor iedereen die benadeeld wordt door patriarchale denk- en handelwijzen."

Florine van der Vlies (38, Wieringen) werkt als strategisch adviseur bij een stichting en reist daarnaast als journalist al schrijvend rond met partner en huisvader Thijs en dochter Doris. Op haar Substack [De samensmelting](#) schrijft ze over modern ouderschap en haar niet ingewilligde secundaire kindervens. "Voor mij is feminisme radicale gelijkwaardigheid, zonder uit het oog te verliezen wat ons nou juist van een ander onderscheidt."

Kamal Mohamad Zeytoun (19, Waalre) start volgend schooljaar met een studie rechten. Hij is sinds vorig jaar Dolle Mina (of eigenlijk Mino). "Feminisme betekent dat gender geen rol moet spelen bij kansen, kwaliteiten en vooruitgang. De focus moet liggen op gelijke mogelijkheden voor iederéén."

Stelling I: Het welzijn van mannen hoort óók op de feministische agenda

Danique: "Voor mij is feminisme per definitie intersectioneel: deze strijd is voor ons allemaal, als collectief. Mijn focus ligt op de vrouw, maar in solidariteit met ieder die benadeeld wordt door dezelfde patriarchale denk- en handelwijzen. Ik geloof dat we daar allemaal beter van worden, ook - juist - mannen."

Florine: "Vanzelfsprekend. Feminisme draait voor mij om gelijkwaardigheid en *bullshit* gendernormen raken iedereen, óók mannen. Veel maatschappelijke problemen komen voort uit dezelfde patriarchale structuren, we hebben er allemaal wat aan als die op de schop gaan. Echte gelijkheid vraagt om inclusie, niet om uitsluiting."

Kamal: "Eens. Juist omdat jonge mannen vaak een rol spelen in maatschappelijke problemen, is het belangrijk om ze actief te betrekken binnen het feminisme. Door ze vanaf jonge leeftijd de juiste richting te geven, kun je problemen preventief aanpakken. Het is effectiever om samen te werken in plaats van te beschuldigen."

Stelling 2: VI-humor moet je met een korrel zout nemen

Danique: "Ik begrijp waarom dit gezegd wordt, maar: nee. Dat heeft niets te maken met of ik het zelf 'leuk' vind, maar met het effect op ons brein. Humor zorgt voor dopamine, waardoor er een positieve associatie ontstaat met het onderwerp waar we om lachen. Voor iemand die zelf iets traumatisch heeft meegemaakt, kan dat een copingmechanisme zijn. Maar wanneer mannen onderling grappen maken over bijvoorbeeld geweld tegen vrouwen, ontstaat er een positieve koppeling met dat geweld. Onderzoek laat zien dat dit ertoe leidt dat zulke mannen op termijn positiever tegenover geweld tegen vrouwen komen te staan. Als je dat weet, zou duidelijk moeten zijn: dit soort humor is niet oké."

Florine: "VI-humor, is dat niet de ultieme contradictio in terminis? Door racisme en seksisme een nationaal podium te geven en af te doen als 'lollig' normaliseer je het idee dat een club witte heteromannen van middelbare leeftijd het recht heeft anderen te kleineren en zo de norm te bepalen."

Kamal: "Ik heb zelf een hoge tolerantie voor humor, dus ik vind dat een grap altijd moet kunnen. Tegelijkertijd vind ik dat programma's als *Vandaag inside* moeten oppassen dat ze niet steeds dezelfde groep *targeten* of stereotyperen. Humor mag scherp zijn, maar het moet niet structureel één kant op gaan."

Janneke van de Putte (42, Bergen op Zoom) is tekstschrijver, campagnemaker en professioneel druktemaker. Ze werkt voor een culturele stichting en zet zich als [dit is jans.](#) in voor organisaties die zich hardmaken voor een gelijkwaardige samenleving. Met camper Holly Valentine (yep, Holly is een zij) en partner Vinz rijdt ze schrijvend langs boeren die het rigoureus anders doen.

Stelling 3: De volgende premier moet een vrouw zijn, van welke partij ook

Danique: "Absoluut oneens. Er zijn genoeg vrouwen in de politiek die voor minderheidsgroepen weinig positiefs zouden betekenen. Het doel moet zijn: een bekwame premier met de juiste kwaliteiten en visie om ons allemaal vooruit te helpen. En ja, het liefst zie ik een vrouw in die rol. Maar niet iedere vrouw."

Florine: "Alsjeblieft niet, zeg. Zo iemand als Yeşilgöz? De volgende premier moet systematische ongelijkheid aanpakken, zorgen voor betaalbare zorg, klimaatbeleid voeren en machtsstructuren doorbreken. Dat vraagt om lef, niet om een vulva per se, of welk geslachtsdeel dan ook. Gender is bijzaak: wie het kapitalistische en patriarchale circus durft te tackelen, verdient het bordes."

Kamal: "Oneens. Voor mij zijn de kwaliteiten van een premier veel belangrijker dan het geslacht. We moeten focussen op competenties en leiderschap, niet op gender. Het is belangrijker om gelijke kansen te creëren zodat vrouwen ook een podium krijgen, dan een specifieke uitkomst te forceren."

ZIN IN EEN VERZETJE?

Grote bewegingen ontstaan niet altijd op pleinen vol mensen of met een pittig debat, maar soms juist met piepkleine stapjes. Subtiel verzet, ingebouwd in alledaagse momenten.

Dit is microfeminisme:

Gebruik bij een geslachtloze functie-aanduiding, zoals een manager of dokter, eens 'hen' of 'zij' in plaats van 'hij'. "Dat moet je even aan mijn manager vragen" - "Oke, wat is haar naam?"

Neem het op voor je vrouwelijke collega's wanneer zij onderbroken worden. "Momentje Bert, ik wil horen wat Sabine te zeggen heeft."

Vraag geïnteresseerd door als die buurman (72) die "áltijd fulltime heeft gewerkt" weer begint over die vervloekte parttimecultuur van tegenwoordig. Hoe dééd-ie dat met drie kinderen?

Take up space. Letterlijk. Duik niet opzij als iemand je kant op komt denderen op de stoep. Of neem eens lekker breed plaats in de trein of bus. Ook weleens leuk.

Draai traditionele aanspreekvormen simpelweg een keer om en je ziet: taal zegt veel meer dan je denkt. Geen 'Beste meneer/mevrouw' maar 'Beste mevrouw, meneer'. Of spreek gewoon van 'mensen'.

Menstrueer je? Neem die tampon zichtbaar mee naar het toilet - of vraag het op de vrouw af aan een collega, vriendin of omstander als je er een vergeten bent. Normaliseer menstruatie.

Komt het gesprek op voetbal, hockey, wielrennen? Ga er automatisch vanuit dat het over de vrouwelijke variant gaat. En daarna: "Ooo, dit gaat over mánnenvoetbal?"

Voor wie in een heterorelatie met kinderen zit: zet als contactpersoon bij de opvang, school of andere plek stelselmatig de vader neer. Hetzelfde geldt voor de klassenapp en de kinderfeestjesapp.

Zeg "Ik snap 'm niet, kun je het uitleggen?" wanneer die ene collega de zoveelste seksistische of discriminerende 'grap' maakt.

Adresseer eerst de vrouw(en). In groepmails, in meetings, in introducties, in contracten.

Heb je een kind? Leer ze dat er méér smaken zijn dan 'trouwen met het andere geslacht'. "Je kunt op alle mensen verliefd worden, je hoeft nooit te trouwen, je krijgt alleen kinderen als je die zelf wilt."

NINA PIERSON

‘Wat héb ik gedaan? Ineens ga ik twijfelen aan iets waar ik zo lang zo zeker van was: mijn abortus’

In haar nieuwe essaybundel *Ongebonden* onderzoekt schrijfster Nina Pierson hoe culturele normen en diepgewortelde overtuigingen haar keuzes als vrouw vormden. Toen Pierson vorig jaar een bericht op Instagram plaatste over haar abortus, kwam ze in een mediastorm terecht. In dit fragment uit het boek blikt ze terug op die ervaring.

Tekst Nina Pierson

Ik kijk naar mijn zes maanden oude dochter en voel me verscheurd. Een gevoel van schuld overspoelt me, dat ik niet helemaal kan plaatsen. Gedachtes dringen zich op: verdien ik haar wel? Wat voor moeder ben ik als ik ooit op zoiets moois nee heb gezegd? Wat héb ik gedaan? Ineens ga ik twijfelen aan iets waar ik anderhalf jaar lang zo zeker van was: mijn abortus. Waar komen deze gevoelens en deze krankzinnige gedachten vandaan?

Ze zijn ingegeven door een groep mannen en vrouwen die reageerden op mijn persoonlijke abortusverhaal dat ik die ochtend had gedeeld op Instagram. Een greep uit de reacties:

‘Wees blij dat je een kind kan en mag krijgen.’

‘Ik ben zeker niet tegen abortus, maar nog geen jaar later kwam er alsnog een kindje van jullie samen. Ik ben er niet om te oordelen over jouw keuze maar ik denk ergens wel: oeii!’

‘Dit prille leven kwam jullie niet uit, dus we gooiden het weg...’

‘Moord!’

‘Hoe maakbaar denk je dat het leven is?’

‘Ik merk dat ik het niet kan rijmen dat je zo liefdevol schrijft over het ontstaan van leven, alles wilt aanreiken om dat prille begin zo goed mogelijk te ondersteunen, en dan nu ergens zo’n zelfgerichte keuze verheerlijkt.’

Ze waren boos.

Boos op een heel persoonlijke keus en een heel intiem moment. Ik word overspoeld door gevoelens van schuld na het lezen van de reacties. Verrassend, omdat ik ze niet eerder zo heftig had ervaren. Heel even, misschien. Vlak voor mijn vriend en ik definitief voor abortus kozen. Er waren veel tranen geweest, niet omdat het de verkeerde keuze was, maar omdat de juiste keuze verdrietig was. En misschien ook gewoon door de ontlading na het nemen van een belangrijke keus waarbij er geen weg meer terug is. Kiezen is altijd afscheid nemen van de andere mogelijkheid. Maar zodra ik de tweede abortuspil in mijn vulva had gestopt, de zachte weeën zich aandienden en mijn lichaam het potentieel wat in mijn buik zat eruitwerkte, voelde ik alleen maar opluchting. Die middag dronk ik met mijn vriend een glas wijn. Er zou geen geboorte volgen, maar ik voelde me herboren.

De middag na het delen van mijn verhaal kruip ik het liefst onder een dekentje en verdwijn ik. Maak ik alles toch nog ongedaan. Maar, zo herinner ik me na wat reflectie, als ik alles ongedaan maak, was mijn jongste dochter er niet geweest. Het gepieker waar ik me aan overgaf, was ridicuul. M'n dochter, met wie ik die dag ben, vraagt mijn aandacht en met het verstrijken van de tijd, voel ik dat de paniek wegebt en plaatsmaakt voor iets anders. De invasie van andermans moraal in mijn persoonlijke sfeer en keuzes werkt als een katalysator voor iets onverwachts: helderheid. De zekerheid van al die boze comments dwingt me mijn eigen zekerheid te toetsen. En die blijkt, tot mijn verbazing, ongeschonden. De twijfel was oppervlakkig. Een aangeleerde reflex. Daaronder lag iets vasters: de wetenschap dat ik precies had gedaan wat voor mij juist was.

Abortusrechten worden nooit zomaar teruggedrongen. Het gaat altijd geleidelijk

Ik praat die middag met een vriendin. Ze legt uit hoe abortusrechten nooit zomaar worden teruggedrongen. Het gaat altijd geleidelijk. Er zijn weinig mensen die zeggen: 'Ik ben tegen abortus'. Dat kun je ook zien aan de cijfers: 76% van de Nederlanders vindt dat abortus legaal moet zijn (onderzoek Ipsos, 2023, red.). Maar het terugdringen van verworven rechten gaat altijd geleidelijk, eerst onder voorwaarden

- 'Ik ben niet tegen abortus, maar...' - en tot slot via wetgeving, zoals in Amerika is gebeurd. Onlangs nam de Tweede Kamer een motie aan waarin staat dat Nederland zich 'actief gaat verzetten tegen pogingen om abortus als mensenrecht op te nemen in Europese verdragen'.

Als meisje, als vrouw kun je een vrije keuze maken. En daar heeft niemand voorwaarden aan te verbinden

De reacties waren extreem persoonlijk en kropen daarom onder m'n huid. Ik internaliseerde ze. Wat ze in feite deden, was voorwaarden stellen aan mijn abortus. Aan mijn keuze. En die voorwaarden zijn per definitie ongeldig. Want de kern van het hele abortusvraagstuk is dit: als de keuze past bij het leven van de vrouw die hem maakt, is het de juiste keuze. Het gaat om het feit dat je als meisje, als vrouw, een vrije keuze kan maken. Daar heeft niemand voorwaarden aan te verbinden. Anti-abortusgroepen doen alsof er twee gelijkwaardige levens zijn: die van de embryo/foetus (die zij vaak onterecht al 'het kind' noemen) en die van de zwangere. Maar zonder de vrouw bestaat er geen zwangerschap. Er is geen ander autonoom leven, los van haar. Dat is niet alleen filosofisch waar, het is biologisch en juridisch simpelweg feitelijk. Het gaat om het lichaam van de vrouw, haar gezondheid,

haar leven. Deze bewegingen kunnen juridisch gezien een abortus (nog) niet verbieden, maar wat ze wel kunnen doen, is door stigma te vergroten en mythes in stand te houden, de morele druk zo opvoeren dat de vrije keus van de vrouw een illusie wordt.

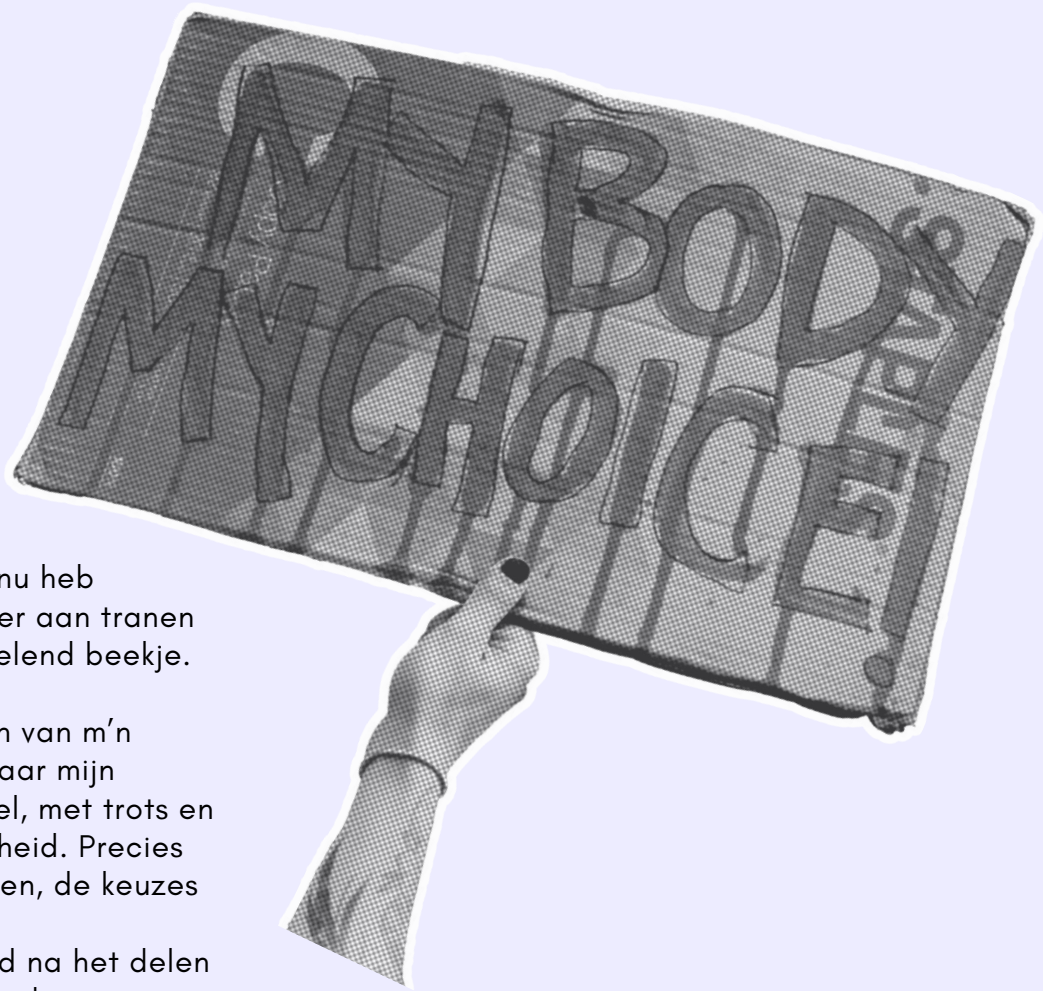
In gesprek met emeritus hoogleraar wetenschapstheorie Trudy Dehue begon ik te begrijpen hoe subtiel taal en beeld ons denken sturen. Wat vroeger een 'overtijdbehandeling' heette - neutraal, praktisch, medisch - wordt nu abortus genoemd. Zelfs in de allereerste weken. Een woord met een negatieve lading. We kunnen ook kiezen voor termen als 'een opgewekte miskraam' of 'beëindigen van een bevruchting', dat geeft al een andere emotionele reactie. Of neem het pulserend celcluster dat je vroeg op een echo ziet en dat we een kloppend hartje noemen. Maar voor een cardioloog spreken we pas van een hart als het een orgaan is dat zelfstandig een lichaam in stand houdt.

**Ik wilde per se de echo zien.
Bijna alsof ik met mezelf
had afgesproken: en nu ga je
lijden ook**

Ik moet denken aan mijn eigen ervaring. Ik stuurde nog foto's van m'n opgezette buik naar m'n vriend, we hielden een uitgebreide

afscheidsceremonie, ik wilde per se naar de echo kijken in de abortuskliniek en koos voor een pil en niet de quick-fix van een curretage. Ik deed dat onder het mom van alles erkennen, alles doorvoelen. Bijna alsof ik met mezelf had afgesproken: en nu ga je lijden ook. Bang dat als ik dat niet zou doen, ik later misschien spijt zou krijgen. Ik wist toen nog niet dat de kans op spijt heel erg klein was. Volgens de Turnaway Study, een grootschalig Amerikaans longitudinaal onderzoek, gaf 99% van de vrouwen vijf jaar na hun abortus aan dat de keuze voor hen de juiste was. Was het anders geweest en had ik het anders gedaan als ik dat wel had geweten? Ik denk het eigenlijk wel.

Eenzijdig was er altijd nog het verdriet geweest dat voor mij onlosmakelijk verbonden is met de keuze van afscheid. Maar anderzijds was er, zoals ik het tegenwoordig noem, het dubbele verdriet: de culturele zwaarte die we als samenleving zo lang op abortus hebben gelegd. Gynaecoloog Mirjam Apperloo schrijft erover: de meeste vrouwen voelen zich goed over hun beslissing tot abortus en zijn opgelucht dat ze verder kunnen met hun leven. Niet uit lichtzinnigheid, maar omdat ze weten wat ze nodig hebben. En toch moet je als vrouw bewijzen dat je hebt geleden - anders is je keuze verdacht. 'Dat abortus voor veel vrouwen geen trauma is,' schrijft Apperloo, 'dat is het ware taboe.'

Ik had met alle kennis die ik nu heb misschien geen kolkende rivier aan tranen gevuld, maar een klein kabbelend beekje.

Een paar weken na het delen van m'n abortusverhaal kijk ik weer naar mijn dochter. Zonder schuldgevoel, met trots en met gevoelens van volmaaktheid. Precies om hoe de dingen zijn gelopen, de keuzes die zijn gemaakt.

Nu weet ik wat ik die ochtend na het delen even vergat: kiezen voor een abortus, kiezen voor een zwangerschap, het zijn geen tegenpolen maar twee uitingen van dezelfde autonomie: de vrijheid om te kiezen wat wij als vrouwen willen en wat in onze levens past. En die vrijheid is niet onderhandelbaar. Niet voor mij, niet voor mijn dochters, niet voor wie dan ook.

En nog iets weet ik nu: de discussie over wat wel of niet 'genoeg' reden is voor een abortus, is een valstrik. Zodra je je redenen gaat uitleggen, erken je dat er een rechter is die over je mag oordelen. Die is er niet. Mijn lichaam vraagt geen toestemming.

Uit: [Ongebonden](#) - *Over vrouw-zijn in een wereld vol idealen* (A.W. Bruna Uitgevers / Lev.)

Nina Pierson is schrijver, podcast- en opiniemaker. Via haar bestsellers, podcast (1+ miljoen luisteraars) en platforms bereikt ze een breed publiek met scherpe analyses over vrouwenkwesties. Ook is ze moeder van vier kinderen in een samengesteld gezin. *Ongebonden* verscheen in april 2026.

en... actie!

MIJN
KOOKKUNSTEN
ZIJN EEN
FAMILIEDRAMA
VROUWENMOORD
IS VROUWENMOORD

Wij

ZIJN

GE...

Foto's Marieke Ekkelboom

IK
IK

BEN
HYSTERI
HISTORIE

BAAS I
EIGEN I

DE VROUWEN VÓÓR MIJ

Bijna anderhalf jaar bestaat Dolle Mina. Wat ben ik trots, dat wij in zo'n korte tijd zo veel bereikt hebben en gegroeid zijn. Trots dat ik als beginnend Mina hier naast de anderen heb mogen staan, strijdend voor gelijkheid en vrijheid. Dat voel ik, en het raakt mij diep.

De afgelopen tijd heb ik veel gedacht aan mijn oma. Háár moeder overleed toen zij nog jong was. Haar zusje was gehandicapt en mijn overgrootvader kon die verantwoordelijkheid in zijn eentje niet meer dragen. Mijn oma nam daarom op jonge leeftijd de zorg voor het huis én voor haar zusje op zich. Ze ging aan het werk in de fabriek om geld te verdienen, maar ze wilde ook studeren. Dus werkte ze dubbel zo hard, zodat ze ook de studie kon betalen. Het lukte haar ook nog - maar toen raakte ze ongepland zwanger. Ze moest trouwen en het onafhankelijke leven waar ze zo van droomde, gedag zeggen. Ik vind die realiteit pijnlijk. Pijnlijk dat zij niet de keuzevrijheid had om haar leven in onafhankelijkheid te kunnen leiden, en hartverscheurend voor de ongewenste kinderen die zij op de wereld moest zetten.

Daarom dus: Dolle Mina.

Want ik ben dankbaar dat ik die keuze nu wél heb. Tegelijkertijd voelt dat dubbel, want zelfs vandaag nog is het recht op een veilige abortus niet verankerd in de

grondwet. En ook vandaag nog worden vrouwen die die heel bewuste keuze maken, belaagd alsof ze moordenaars zijn. Er zijn miljoenen vrouwen over de hele wereld die steeds minder zeggenschap over zichzelf en hun eigen leven hebben. Dat is precies de reden waarom we de Dolle Mina's nieuw leven hebben ingeblazen; het is tijd om te vechten voor waar wij recht op hebben. Gelijkheid, vrijheid en zusterschap.

Ik ben trots op mijn familie. Ik kom uit een lange lijn van alleenstaande moeders, die het allemaal zelf deden. Toen mijn oma erachter kwam dat ze alimentatie kon krijgen, vroeg ze een scheiding aan. Mijn opa had een geweldige baan - hij gaf zijn geld alleen uit in de kroeg. Daardoor moest mijn oma, naast de zorg voor drie kinderen, 's nachts werken om eten op tafel te krijgen. Dat ze kon scheiden mét de financiële mogelijkheid om voor haar kinderen te zorgen, is haar redding geweest. Net als bij zo veel andere vrouwen.

Ook ik ben door een alleenstaande moeder opgevoed. Zij heeft mij geleerd dat vrouwen ook kunnen klussen en autorijden. **Ik heb mijn hele leven gezien en meegekregen dat ik geen man nodig heb.** Dat ik onafhankelijk ben en vrij om te doen en laten wat ik wil. Want dat ben ik ook. En wij gaan door: we laten ons horen en zullen niet rusten totdat dat voor elke vrouw de dagelijkse realiteit is.

Suna Ströbele (27, Amsterdam) werkte 8 jaar in de hulpverlening en studeert nu kruidengeneeskunde. Ze zet zich in voor veiligheid en vrijheid van alle vrouwen, met een focus op seksuele vrijheid. Ze is actief bij Dolle Mina Amsterdam en Alkmaar.

Illustratie Emmi Smid

Pay up!

Wist je dat vrouwen gemiddeld ruim 10 procent minder verdienen dan mannen voor hetzelfde werk? De nieuwe wet Loontransparantie verplicht werkgevers openheid van zaken te geven, maar de toepassing ervan laat te lang op zich wachten. Reden voor Dolle Mina en FNV om samen op te trekken. Wij eisen een einde aan de loonkloof, zwangerschapsdiscriminatie en andere vormen van arbeidsongelijkheid. Doe je mee? Meld je aan bij FNV, open zelf het gesprek op de werkvloer en houd onze agenda in de gaten voor acties! dolle-mina.nl/acties

The Safe Space Club-oprichter Sara Alaoui:

“WE MOETEN STOPPEN MET HET WEGLACHEN VAN SEKSISME”

Slachtoffers van seksueel geweld ervaren de drempel om hulp te zoeken vaak als torenhoog. Er is sprake van schaamte, angst, culturele *bias* - en dan moet je nog geloofd worden ook. The Safe Space Club in Amsterdam doet het daarom anders: de vrouwen zelf zijn er het uitgangspunt, het contact is laagdrempelig en de behandeling diep persoonlijk. Precies wat oprichter Sara Alaoui (37) zelf ooit zo miste.

Tekst Nathalie Meertens

Wie over de Spaarndammerdijk in Amsterdam loopt, pal naast de gladgestreken nieuwbouwwijk Houthavens, loopt er waarschijnlijk zo aan voorbij. De onopvallende, historische gevel is er een als zovelen in de hoofdstad, en vanaf de straat is niet te zien dat hier iets bijzonders gebeurt. Maar wie over de drempel van The Safe Space Clubhouse stapt, weet wel beter. Hier zit geen doorsnee hulpverleningsorganisatie, maar een warme, laagdrempelige plek voor vrouwen en meisjes die seksueel geweld hebben overleefd. Een plek waar zij, in veiligheid en op hun eigen tempo, de eerste stappen op weg naar herstel kunnen zetten. Sara Alaoui, oprichter van stichting Together We Rise, was ooit zelf zo'n vrouw. Tijdens haar eigen verwerkingsproces liep ze vast in een systeem dat ze als kil en

afstandelijk ervoer. Wat ze miste, besloot ze zelf te creëren: The Safe Space Club, de organisatie waarmee ze sinds 2020 gratis hulp op maat biedt, met psycho-educatie (voorlichting over de psychische klachten en gevolgen die gepaard gaan met bijvoorbeeld seksueel geweld), één-op-één begeleiding, workshops en groepsessies. Maar vooral met een aanpak die gekenmerkt wordt door veel luisteren, veel samenwerken en meebewegen met de *survivors* zelf.

‘Bij mij wist iedereen van het misbruik. Toch wilde ik er lang niet over praten’

The Safe Space Club weet inmiddels duizenden vrouwen te bereiken. Zelf ben je ook ervaringsdeskundige. Wat miste je destijds in de hulpverlening?

Sara: “Ik ben als kind seksueel misbruikt door mijn vader en uiteindelijk uit huis geplaatst. Veel kinderen die seksueel misbruik meemaken, lopen jarenlang rond met een geheim, maar bij mij wist iedereen ervan. Toch wilde ik er niet over praten. Toen ik veertien was, besloot ik een eerste poging te wagen. Onder mijn voorwaarden: geen man, geen groepstherapie en een locatie in de stad waar ik toen woonde. Ik werd geplaatst in een groep die door een man werd geleid, twee straten verwijderd van het huis waar het misbruik had plaatsgevonden. Nog steeds kan ik de angst van toen voelen: zodra de bus de straat inreed, begon ik al te dissociëren. Het heeft bijna twintig jaar geduurd voor ik het opnieuw wilde proberen. Gelukkig pakte dat wel positief uit.”

Wat maakte dat je uiteindelijk zelf andere vrouwen wilde helpen?

“Ik heb zo’n groot deel van mijn leven gedacht dat mijn worstelingen uniek waren, dat er iets mis met me was. Er was geen toegankelijke psycho-educatie beschikbaar die de impact van seksueel geweld inzichtelijk maakte en mij kon ontschuldigen. Daarnaast raakte ik tijdens mijn therapie steeds gefrustreerder over dat ik met mijn goed betaalde baan zorg kon inkopen waar ik maar wilde, en toch zo’n hoge drempel had ervaren. Hoe is dat dan wel niet voor mensen in minder bevoorrechte posities? Ik ontmoette een dame die er precies zo over dacht en we besloten samen een workshop te organiseren in een buurthuis in Amsterdam-West, waar zeven meiden op af kwamen. Ook deelden we een aantal keer per week online psycho-educatie, in begrijpelijke taal. In 2021 ben ik zelf met dit initiatief verdergegaan en heb ik stichting Together We Rise opgericht, waar The Safe Space Club onderdeel van is. Inmiddels hebben we al meer dan vijfduizend vrouwen kunnen helpen.”

Hoe kijk je terug op die eerste jaren?

“In het begin was ik simpelweg van plan om af en toe, naast mijn fulltimebaan, wat van die psycho-educatie te delen die ik zelf zo had gemist. Maar hoe meer impact we maakten, hoe meer mijn visie en missie groeiden en vorm kregen. Met elk inspirerend, ontroerend verhaal dat ik hoor van de vrouwen die wij helpen, wil ik méér en méér mensen bereiken. Dus eigenlijk voelt het alsof we net begonnen zijn.”

lees verder >>>

Welke verhalen bijvoorbeeld?

"Ik denk meteen terug aan de allereerste lichting van ons groepstraject The Care Project, dat dit jaar voor de zevende keer start. Eén van de deelnemers was haar vertrouwen in mannen kwijt, maar ook in zichzelf. Ze zag zichzelf nooit trouwen, worstelde met culturele en religieuze vraagstukken en het lukte niet om te studeren of werken. Nu is ze een opleiding klinische psychologie aan het afronden en getrouwd met een superlieve man. Toen ik zag wat voor impact we toen al konden maken, met beperkte expertise en middelen, wist ik: we hebben goud in handen. Seksueel geweld beïnvloedt alle aspecten van je leven. Het heftigst is vaak niet die flashback of nachtmerrie, maar om dag in dag uit een stemmetje in je hoofd te horen dat alles wat je doet bekritiseert en in twijfel trekt. Dat is de lijdensweg. Als je iemand ondersteuning biedt die écht aansluit en die trauma-stem steeds minder ruimte krijgt, zie je dus ook dat dat alle leefgebieden positief beïnvloedt. Het is prachtig om te zien hoe iemands authentieke zelf steeds meer gaat stralen, hoe iemand leert te gaan staan voor diens eigen wensen, grenzen en dromen."

'Seksueel geweld vindt niet in een vacuüm plaats, het is onderdeel van een cultuur'

Wordt de problematiek rondom seksueel geweld in ons land onderschat, denk je?

"Absoluut. Bovendien steken de typische misverstanden nog veel te vaak de kop op: vrouwen kunnen geen plegger zijn, mannen kunnen geen slachtoffer zijn, daders zijn enge mannen in de bosjes. Onze hersenen vinden het lastig om te accepteren dat

de helft van de vrouwen en een vijfde van de mannen seksueel grensoverschrijdend gedrag meemaakt, en de plegger in zeventig procent van de gevallen een bekende is. Ja, dat maakt de wereld onvoorspelbaar en onveilig, maar het is cruciaal dat we de feiten tot ons laten doordringen. En dat we beseffen dat seksueel geweld niet in een vacuüm plaatsvindt, maar onderdeel is van een cultuur waarin seksisme continu wordt genormaliseerd. Het concept van de piramide van geweld raakt steeds bekender, dat laat helder zien hoe alle vormen van gendergerelateerd geweld verbonden zijn."

'Echte inclusie vraagt om een diepere blik: de bereidheid tot kritisch zelfonderzoek'

Er is de laatste tijd (iets) meer aandacht voor racisme en discriminatie in de zorg. Hoe is dat in de hulpverlening rondom seksueel geweld?

"Er is inderdaad meer herkenning en erkenning, maar de subtiliteiten worden nog niet begrepen. En die zijn juist het belangrijkste. Het gaat vaak helemaal niet over overduidelijk racisme, maar over micro-agressies die de hulpvrager aan zichzelf doen twijfelen. Precies zoals hun ervaring met seksueel geweld óók al doet. Dat slaat een gat in de veilige bedding die er in het contact met een hulpverlener moet zijn om daadwerkelijk te kunnen herstellen. Uiteindelijk haken mensen dan af, soms voorgoed. Veel organisaties hebben de intentie om inclusief en divers te zijn, en dragen dit ook actief uit. Tegelijkertijd vraagt echte inclusie om een diepere blik: de bereidheid om kritisch te onderzoeken hoe maatschappelijke patronen en systemen doorwerken binnen de eigen organisatie. In de praktijk blijkt dat moeilijk. Daardoor lukt

het soms nog niet genoeg om werknemers en cliënten van kleur zich daadwerkelijk veilig en gezien te laten voelen.”

Over wat voor subtiliteiten praat je dan?

“Ga er bijvoorbeeld niet meteen vanuit dat een Marokkaans-Nederlandse hulpvrager een hulpverlener wil met dezelfde culturele achtergrond; soms speelt dan juist meer schaamte op. Word je ook bewuster van de aannames die je doet. Voor ons is de hulpvrager altijd leidend. Zij zijn experts in hun eigen leven. Door hen werkelijk centraal te stellen, komt er ruimte voor herstel dat recht doet aan hun menselijkheid. Je hoeft geen expert te zijn in elke cultuur en religie – dat is ook niet realistisch.”

Tegen welke problemen lopen jullie zelf aan in je werk?

“In beleid zien we dat de focus nog beperkt ligt op traumaherstel en het belang van veilige community-plekken. Terwijl juist dat essentieel is bij het ondersteunen van mensen die seksueel geweld hebben meegemaakt. Ons werk zou veel effectiever worden als dit breder wordt erkend en structureel wordt meegenomen in beleid. Neem het adviesrapport uit 2024 van regeringscommissaris Mariëtte Hamer. Daarin wordt helder beschreven wat er nodig is en waar de zwakke punten zitten. Tegelijkertijd zien we dat de vertaling naar concrete en duurzame investeringen nog achterblijft. Terwijl investeren in preventie, herstel en toegankelijke plekken op de lange termijn veel kan opleveren: zowel maatschappelijk als economisch. We moeten verder kijken dan de korte termijn en ruimte maken voor duurzame verandering.”

Seksueel geweld staat hoog op de agenda van Dolle Mina. Wat moeten we in dat kader doen?

“Ik nodig alle Dolle Mina’s uit om onderdeel

te worden van of deel te nemen aan onze community en de activiteiten die we organiseren – in Amsterdam, en binnenkort ook elders in Nederland. En natuurlijk zijn jullie welkom om ons werk op andere manieren te ondersteunen: deel een post van ons op social media, verwijst iemand naar onze dienstverlening als diegene een verhaal over seksueel geweld deelt.”

En wat kunnen omstanders doen?

“Hoe oncomfortabel het ook is, grijp in bij het eerste, subtiele signaal van seksisme of grensoverschrijdend gedrag. We moeten stoppen met het normaliseren en weglachen van schadelijke denkbeelden en uitingen, ook – juist! – in onze omgeving. En laten we daarbij ook zeker niet vergeten om naar onszelf te kijken. Iedereen die opgroeit in een racistische, seksistische maatschappij internaliseert een schaduw van die systemen. In hoeverre belichamen we zelf waartegen we strijden in de buitenwereld?”

lees verder >>>

Stichting Together We Rise bestaat vijf jaar. Ben je trots?

"Ik kan echt wel stilstaan bij alles wat we hebben bereikt. Ik ben bijvoorbeeld lid van het Expertise Comité voor het Verdrag van Lanzarote van de Raad van Europa, dat kinderen beschermt tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik. Twee jaar geleden hebben we ervoor gezorgd dat de verjaringstermijn voor het doen van een aangifte van kindermisbruik enorm verruimd is. Dat is een van mijn grootste successen."

'Vrouwen kunnen ook pleger zijn, en mannen net zo goed slachtoffer'

Wat is je stip op de horizon?

"Al mijn werk is terug te leiden naar deze missie: zorgen dat het herstel van seksueel trauma op de agenda komt te staan als een van de belangrijkste strategieën in het oplossen én voorkomen van seksueel geweld. Ten eerste verdient ieder mens het gewoon om door het leven te kunnen

gaan zonder het enorme gewicht van onverwerkt trauma op de schouders. Pas dan kun je in je eigen kracht gaan staan en jouw unieke bijdrage leveren aan deze wereld. Daarnaast kost het de zorg en de samenleving in het algemeen bakken met geld als seksueel trauma onverwerkt blijft, mede omdat deze mensen uiteindelijk niet meer met hun volledige potentie kunnen meedoen aan de maatschappij. Bovendien maakt tweederde van de survivors die geen passende hulp ontvangen, opnieuw seksueel geweld mee. Ook is het helaas zo dat slachtoffers soms daders worden als zij hun trauma niet verwerken: 43% van de plegers heeft ooit zelf seksueel misbruik meegemaakt. Mijn wens is dat The Safe Space Club straks door heel Nederland locaties heeft, en zo een rimpeleffect creëert dat zelfs de landsgrenzen overstijgt. Zodat we met z'n allen eindelijk begrijpen: helen is geen bijzaak, maar een centrale knop waaraan gedraaid moet worden. En zó kan dat eruitzien."

Check thesafespaceclub.nl voor meer informatie over wat Sara en haar team doen, als je vrijwilliger wilt worden, wilt doneren aan stichting Together We Rise (mét ANBI-status!) of - en vooral - als je zelf hulp nodig hebt.

Nathalie Meertens (28, Amsterdam) studeerde Literary & Cultural Analysis aan de UvA en volgde een master Gender Studies aan de UU. Ze werkt als projectleider en trainer met mensen die trauma hebben ervaren. Ook schrijft ze, onder meer op haar gelijknamige [Substack](https://substack.com/@nathalie).

EENS EEN MINA, ALTIJD EEN MINA

Eva Besnyö (1910-2003)

De vrouw die Dolle Mina in beeld bracht

Eva Besnyö geldt als een van de belangrijkste beeldmakers van Dolle Mina. Dankzij haar foto's werd Dolle Mina niet alleen in Nederland maar ook internationaal bekend. Zij begreep dat zichtbaarheid óók een vorm van verzet is.

Tekst Martine Bontjes

Foto Peter Weller/Rijksmuseum Amsterdam

Eva Besnyö (hier te zien op het strand in 1931) werd op 29 april 1910 geboren in Boedapest, in een liberaal Joods gezin. Voor haar zestiende verjaardag kreeg ze een Kodak-boxcamera, waarmee een levenslange liefde voor fotografie begon. Eva koos dan ook voor een opleiding reclame-, portret- en architectuurfotografie. Na haar opleiding vertrok ze naar Berlijn, destijds het centrum van moderne fotografie. Hier werkte Eva aan portretten en reportages voor het linkse persbureau Neofot. Ze bevond zich in een bruisend, internationaal netwerk van kunstenaars en ontmoette er de Nederlandse fotograaf John Fernhout, zoon van Charley Toorop, met wie ze later zou trouwen.

Solotentoonstelling

Het nieuwe artistieke milieu bood Eva de ruimte om uit te groeien tot een succesvol en onafhankelijk fotograaf, zeldzaam voor een vrouwelijke kunstenaar in die tijd. Maar door de toenemende vijandigheid tegenover Joden werd haar positie in Duitsland onveilig. In 1932 vertrok ze daarom naar Amsterdam. Via Charley

Toorop kreeg ze haar eerste tentoonstelling en al snel werd haar werk door heel het land tentoongesteld. Tegelijkertijd leverde ze foto's aan diverse antifascistische organisaties, waaronder Roode Hulp en Hulp aan China. Tijdens de Tweede Wereldoorlog hielp Eva bij het vervalsen van persoonsbewijzen en maakte in ruil voor voedsel foto's van boerenkinderen.

Het echte beeld

Na de oorlog hervatte ze haar carrière en exposeerde onder meer in het Stedelijk Museum Amsterdam en het Kröller-Müller Museum. In de jaren zeventig kwam Eva in aanraking met Dolle Mina. Haar betrokkenheid kwam voort uit een diep gevoel van urgentie. Ze vond dat vrouwen zichzelf zichtbaarder moesten maken. Vanaf dat moment was Eva, als zestiger, onafscheidelijk van Dolle Mina. Ze was de enige fotograaf die de acties consequent volgde en maakte lange dagen: 's ochtends fotograferen, 's middags ontwikkelen en 's avonds beelden leveren voor de kranten. Door Dolle Mina werd Eva's stijl meer documentair dan stilistisch. Haar foto's tonen de strijdbaarheid en inventiviteit van Dolle Mina: ludieke straatprotesten, vergaderingen in kleine ruimtes, geïmproviseerde spandoeken en jonge moeders die met hun kinderen demonstreerden.

Eva Besnyö overleed op 93-jarige leeftijd in het Rosa Spier Huis in Laren. Haar naam is voor altijd verbonden met Dolle Mina.

en... actie!

WIJ SCHAMEN ONS NIET

Houten, 30 augustus 2025

Dolle Mina is de seksualisering van het vrouwenlichaam zat, net als de bijbehorende schoonheidsidealen. Ook vrouwen (en trans personen en mensen met littekens) willen vrijuit recreëren zonder zich te schamen of zich begluurd te voelen. Topless ging een groep Mina's dus het water in. En daarna lekker opdrogen in de zon.

DE PARALLELE WERELDKAART

1.

Niemand kwam je vragen welke afslag je wilde nemen.
Je moeder zong geen liedjes uit haar rijke ervaring
over het een of het ander of er tussenin

maar toen je zwom in haar verwondering over jouw bestaan
voelde je haar soms onrustig in de rondte slaan en kolken -
een oceaan, geen roze wolken.

Niemand vertelde jou nadat je was geopenbaard
over het geheim van de parallelle wereldkaart
vol aanwijzingen en tekens over waar je wel en niet zou mogen gaan.

2.

In jouw cellen schuren generaties vrouwen.
Ze murmelen en woelen over inbinden en slikken,
niet mogen leren, dienstbaar zijn en langzaam stikken.

Luister naar het knisperen: een veelstemmig gedicht.
De keuring waar je naakt moest zitten. De medisch specialist
die bij een buikecho langs je borsten strijkt. De baas die *mooie benen* sist.

Twee handen om je hoofd geklemd
en een kus op je mond waar je niet om hebt gevraagd.
Bedrijven die stilzwijgend eisen dat je rok en hakken draagt.

Op zomaar een zonnige dag gegrepen worden in een park.
Een lullepot bij een mannendiner over waar vrouwen goed voor zijn.
Altijd tentakels van alertheid in het donker.

Je figureert op lijstjes met woorden als hoer, slet en matras.
En dan heb je nog geluk als je vader je niet opzocht
omdat hij vond dat hij te weinig aan je moeder had.

Je werd gekastijd omdat je beminde.
Je moest verdrinken in een meer omdat je opstandig was.
Je werkte je lijf kapot in de fabrieken van de macht.

Vrouwen die zich gedeisd houden omdat ze bang zijn voor ontslag.
Meisjes die pas later denken: was dit eigenlijk normaal?

Het verstandelijk gehandicapte kind dat er toch niet over kan praten.
En laten we zwijgen over wat er in een oorlog gebeurt.

Ondertussen miljarden films die hiervan hete verhaaltjes maken
en miljarden mannen die daarvan opgewonden raken.
Grapjes met de matties in de tietenapp.

3.

Heren van gezag, kerkvaders, de sportleraar.
Interpretaties van heilige teksten.
Alle aanwijzingen en tekens op die parallelle wereldkaart.

Meisjes leren om goed te luisteren en eerlijk te delen.
Ze zijn zorgzaam voor anderen en kloppen zichzelf niet op de borst,
houden hun benen over elkaar en ruimen vuile kopjes op.

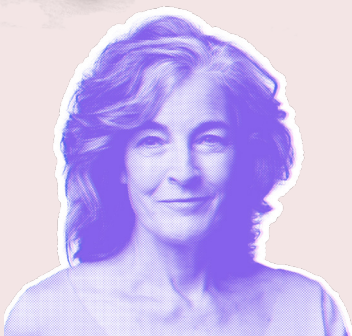
Het is niet de bedoeling dat je de slimste bent.
Mannen moet je vragen stellen zodat ze tomeloos kunnen vertellen
over hun meest geliefde onderwerp: ik.

4.

Niemand vroeg wat we wilden. We vielen de wereld in als vrouw.
Onze cellen zijn geladen met de eeuwenlange draden
van onze moeders en hun moeders - hun stemloze verhalen.

Zij wisten het niet. Wij weten: niemand heeft het recht
om ons te stenigen, uit te buiten of in brand te steken,
ons onder water te houden of als bezit te beschouwen.

Niemand heeft het recht om ons te intimideren,
onze lichamen te schenden en onze geest te domineren,
ons tot buigen te brengen en onze stem te breken.

Ruth van Rossum is dichtster. Ze publiceerde de bundels *Eilandranden* en *Sakasegawa* en een bewerking van de *Rubaiyat* van Omar Khayyam. Binnenkort verschijnt haar bundel *De maanprinses*. Dit gedicht schreef ze voor Internationale Vrouwendag.

KOM OP, MAN!

Dolle Mino's

Bij de strijd tegen het patriarchaat heeft vrouw én man baat. En ze mogen dan in de minderheid zijn, ze zijn er wel: mannelijke Dolle Mina's. Of Mino's, zo je wilt.

Tekst Roos Bijen en Nynke van Zwol

Foto's David Krooshof

David Krooshof (56) is geluidstechnicus en fotograaf en woont in Hilversum. Hij heeft een latrelatie en is Dolle Mina sinds mei 2025.

"Mijn ouders zouden naar de allereerste Dolle Mina-demonstratie gaan op Nyenrode, waar toen nog geen meisjes werden toegelaten. Dat was op de middag van de korsetverbranding, 23 januari 1970. Maar die dag ben ik geboren, te vroeg. Ik heb mijn hele jeugd gehoord dat ze door mij niet hebben kunnen meedoen. Misschien ben ik daarom wel een Dolle Mina geworden."

'Ik ben als kind meerdere keren in elkaar geslagen om hoe ik eruitzag'

Balletten tussen de meisjes

"Mijn ouders lazen me *Jip en Janneke* voor met omgedraaide rollen, omdat ze het normbevestigend vonden. Aan tafel werd de politiek van de dag doorgenomen. In dat klimaat, in die tijd, met een vader die zichzelf feminist noemde, ben ik opgevoed.

Ik weet niet of het daardoor kwam, maar als puber presenteerde ik me nogal vrouwelijk. Best wel *cute*, met lang haar. Ik werd aangezien voor homo, lang voordat ik zelf ook maar met seksualiteit bezig was. Ik ben meerdere keren in elkaar geslagen om hoe ik eruitzag. Ik zat ook nog eens op ballet, want wat is er nou leuker dan dansen tussen de meisjes? Ik dacht er helemaal niet bij na dat dat niet iets voor jongens zou zijn."

'Ik wil niet overkomen als die man die het wel even komt voordoet, dat feminisme'

"Het pesten stopte in de tweede klas van de ene op de andere dag, toen ik besloot terug te slaan. Op diezelfde dag had ik twee krantenartikelen naast elkaar op het schoolbord gehangen. Op de ene een foto van een beroemde balletdanser die doordanste met een gebroken voet, op de ander een foto van een profvoetballer die na een schwalbe huilend op het veld viel en niet verder speelde. Ik had eronder geschreven: 'Wie is hier nou het mietje?'"

David: 'Op de dag van de korsetverbranding ben ik geboren'

Foto Pelle Kuiper

Altijd aftasten

"Ook in de jaren erna heb ik nog weleens flink klappen gekregen. Wat ik van al dat pesten en in elkaar slaan heb geleerd, is om altijd te checken of ik veilig ben. Ik loop op straat nooit dwars door een groepje mannen heen. Ik tast altijd de situatie af. Net zoals vrouwen dat moeten doen.

Ik fotografeer veel acties en demonstraties van Dolle Mina. Het is best lastig om daarbij kunstzinnig te fotograferen. De beroemde fotograaf Eva Besnyö (zie ook pag. 65, red.), die alles van de eerste Mina's vastlegde, liep daar ook tegenaan. Ik zit ook in de podcastgroep, als geluidstechnicus, maar daar stel ik me vooral dienend op. Ik wil niet overkomen als die man die het wel even komt voor doen, dat feminisme."

'Er wordt echt nog steeds te vaak denigrerend gepraat over vrouwen'

"Ik vind wel dat mannen zich moeten uitspreken. Er wordt echt te vaak denigrerend gepraat over vrouwen, of moeilijk gedaan over vrouwen die meer verdienen. Mijn zus zat in de raad van bestuur van een bedrijf. Zelfs daar was er zo'n man die altijd tegen haar zei: 'Ga jij even koffie halen?' Het zou zo enorm helpen als niet alleen vrouwen er dan iets van moeten zeggen."

lees verder >>>

Huub: 'Er doen te weinig mannen mee.
Maar dat is óók begrijpelijk'

Huub Philippens (79) is Dolle Mina van het eerste uur, gepensioneerd en geeft huiswerkbegeleiding aan kinderen met een migratie-achtergrond. Hij is getrouwd en woont in Amstelveen.

'Ik schrok van hoe een klasgenoot op de middelbare school over meisjes praatte'

"Ik heb zelf altijd al het idee gehad dat mensen gelijkwaardig moesten zijn. Vrouwen en meisjes hadden die gelijkwaardigheid niet, dat zag ik wel. Ik schrok van hoe een klasgenoot over meisjes praatte in mijn middelbareschooltijd en was ervan

overtuigd dat er ook gelijkheid moest komen op dat gebied. Toen mijn buurman Michel Korzec in het voorjaar van 1969 naar de Verenigde Staten was gegaan om de zwarte emancipatiebeweging te bezoeken, zei hij tegen mij: 'Huub, we moeten een vrouwenbeweging oprichten.' Ik was daar enthousiast over, maar het kwam niet direct van de grond. In het najaar hadden Michel, zijn broer Alex, diens vrouw Rita (Hendriks, red.) en Dunya (Verwey, red.) het tijdens een autorit naar Brabant over de vrouwenbeweging gehad. Vervolgens zochten ze daar uit hun kennissenkring gelijkgestemden bij. Toen haakten mijn vrouw en ik aan en waren we met zes. Dat was de sneeuwbal die zich verder ontwikkelde."

Patriarchaat

“Toen we met de Dolle Mina’s naar buiten traden, kwam ik erachter dat ik het makkelijk vond om grote groepen toe te spreken. Daarop dacht ik: dan kan ik ook leraar worden. Ik ben uiteindelijk leraar en lerarenopleider aan de Universiteit van Amsterdam, de Erasmus Universiteit en de VU geworden. Maatschappijleer was nog een heel nieuw vak. Ik heb het geluk gehad dat vak vanaf nul te kunnen opbouwen en ontwikkelen. Daarbij heb ik vier methoden geschreven waarin ik ook aandacht gaf aan de manier waarop het patriarchaat werkte. Eén van mijn frustraties was dat ik als student niets wist van de verschillende politieke stromingen, omdat ik het niet had geleerd op school. Ik wilde ervoor zorgen dat de leerlingen niet blanco waren en hen stimuleren te ontdekken waar ze zich op politiek vlak thuis voelen. Onderdeel van het stramien dat ik daarvoor heb ontworpen, was de politieke enquête; de kieswijzer zoals we die nu kennen. De patriarchale opvattingen van conservatieve, reactionaire en nog verder fascistische groepen met betrekking tot de positie van de vrouwen had altijd een plaats in het curriculum. Op die manier bracht ik de leerlingen daarmee in aanraking zonder ze te indoctrineren over hoe ze moesten denken.”

‘Ik was verrast toen Dolle Mina weer terug was, maar ik dacht ook: dit is nog steeds belangrijk’

Nieuwe thema’s

“Ik was verrast toen Sia, Claudette en Dunya de boel vorig jaar weer oppakten. Tegelijkertijd dacht ik: dit is nog steeds belangrijk. Neem die studentenverenigingen waarbij mannen vrouwen vernederen en verkeerd behandelen. Veel vrouwen voelen

zich niet veilig. Als ik vanuit de VU naar huis ging en achter een student door een tunnel liep, dacht ik al: zij voelt zich hier vast onveilig. Dat idee had ik voortdurend. Die thema’s zijn door de nieuwe Dolle Mina opgepikt en daar kan ik me goed in vinden.”

‘Mannen lijken steeds onzekerder te worden naarmate vrouwen zich emanciperen’

“Er zitten natuurlijk nog veel te weinig mannen bij Dolle Mina. Maar het is ook begrijpelijk: in de jaren zeventig was de afleiding een stuk kleiner, sociale media bestonden nog niet. Studenten voelden toen meer dat het nodig was in vergelijking met nu. Ook was het voor mannen gemakkelijker om mee te doen, omdat ze zich beter konden herkennen in het algemene idee van gelijkheid dat toen bestond. En wat mij opvalt: mannen lijken zich steeds onzekerder te voelen naarmate vrouwen zich emanciperen. In die onzekerheid zie je dat zij hun weg maar moeilijk weten te vinden. Dat zou eigenlijk genoeg reden moeten zijn om het te doorbreken, maar vermoedelijk zijn ze bang om ook voor hun mannelijke leeftijdsgenoten af te gaan als ze zich te veel aanpassen. Als bij de acties van de Dolle Mina’s steeds meer mannen opduiken, dan is het voor andere mannen ook makkelijker om zich daarin te herkennen.”

lees verder >>>

Pelle Kuiper (36) woont in een woongroep in Utrecht, is muziekdocent en heeft een vriendin. Hij zit bij Dolle Mina sinds september 2025.

"Ik ben opgegroeid in de jaren negentig en de zeroes. Als puber vond ik grappen ten koste van meisjes leuk, het was de gewoonste zaak van de wereld. Ik maakte die grapjes ook, er werd niks van gezegd. We keken naar de serie *Scrubs*, waar wel thema's zoals vrouwenrechten werden aangesneden, maar waar ook voortdurend vrouwonvriendelijke grappen werden gemaakt. Een figuur als Barney uit *How I met your mother* was een cultfiguur, met zijn enorm seksistische gedrag. En in de popcultuur kregen we alleen maar halfnaakte meisjes van negentien voorgeschoteld."

'Vrouwonvriendelijke grappen waren in mijn jeugd de gewoonste zaak van de wereld'

"Nu zit ik in een bubbel waar ik eigenlijk niemand ken die een typische macho is, of een stereotiepe heteroman. Toch wordt er nog steeds maar weinig echt gedaan voor meer gelijkwaardigheid door de mannen om me heen. In onze cultuur is het nog steeds zo dat vrouwonvriendelijke grappen worden weggewuifd. Als je er iets van zegt, verpest je zogenaamd de sfeer. Dus je laat het maar gaan. Als genoeg mannen dat wel zouden doen, dan kunnen we het met z'n allen laten verdwijnen. Er zijn genoeg leuke grappen die niet over vrouwen gaan."

Manosfeer

"Ik heb een tijdje geleden naar de gemeente gebeld omdat in een steegje bij mij in de straat vaak vrouwen werden lastiggevallen. Daarna hebben ze de verlichting verbeterd.

Ik had het erover met vriendinnen en die bleken allemaal dat soort ervaringen te hebben. Toen dacht ik: waarom kom ik zelf eigenlijk niet in actie voor de vrouwenzaak? Zo kwam ik bij Dolle Mina terecht."

'Inschikken is voor veel mannen blijkbaar een groot pijnpunt'

"Ik maak me zorgen over de manosfeer, de giftige machomannenverheerlijking waar Donald Trump een goed voorbeeld van is. Mannen voelen zich bedreigd in hun privileges omdat vrouwen met een opmars bezig zijn. Vrouwen nemen nu vaker posities in die eerst alleen voor mannen waren, en die ruimte afstaan is moeilijk. Vroeger hielden mannen elkaar de hand boven het hoofd, nu moeten ze laten zien dat ze écht iets kunnen. De makkelijkste weg is dan: gewoon nóg dominanter worden. Inschikken is voor veel mannen blijkbaar een groot pijnpunt."

'Ik zie in vrouwen net zo goed een voorbeeldfiguur als in mannen'

Die vervelende zus

"Ik vind het volstrekt normaal dat vrouwen en mannen gelijkwaardig zijn. Dat komt door mijn opvoeding, denk ik. Mijn ouders lieten elkaar echt vrij. Mijn vader kookte iedere avond, mijn moeder kwam laat thuis van haar werk. Ik zie in vrouwen net zo goed een voorbeeldfiguur als in mannen. Mijn zus is mijn voorbeeld. Vroeger was ze mijn vervelende zus, door het grote leeftijdsverschil. Nu ben ik zo trots op hoe hard zij werkt en hoe goed ze is in zo veel dingen. Ze heeft een enorm positieve invloed gehad op hoe ik me als man heb ontwikkeld."

lees verder >>>

Lars: 'Ik dacht altijd: die strijd is toch al gestreden?'

Lars Traas (21) zit in zijn derde jaar van de Academie voor Theater en Dans in Amsterdam en heeft een relatie. Hij zit bij Dolle Mina sinds september 2025.

"De moord op Lisa in Amsterdam vorig jaar heeft veel losgemaakt. Zo'n bericht komt binnen, bij iedereen. Ik was in shock. Dat sommige mannen blijkbaar denken dat ze dit mogen of kunnen doen. En dat de maatschappij er dan niet in slaagt om daar iets tegen te doen. Ik merkte dat het me ook bang maakte. Tot mijn vriendin zei: 'Jij bent een grote gast, niemand haalt het in zijn hoofd jou iets aan te doen.' Toen dacht ik aan haar: zij fietst 's avonds alleen door de

stad, in het donker. Moet ik dan vaker met haar mee? Ze moet toch gewoon veilig over straat kunnen?"

'Ik denk dat veel mannen feministischer zijn dan ze zelf denken'

"Ik ken de Dolle Mina's uit de geschiedenisboeken. Ik was vijftien toen ik er voor het eerst over hoorde. Het maakte indruk, maar tegelijkertijd dacht ik ook: dit is voorbij. De strijd is al gestreden. Zo wordt het ook verteld: alsof het is afgerond. Nergens

komt naar voren dat de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen nog steeds speelt. Als man heb ik het privilege dat ik me er niet mee bezig hoeft te houden. Dat is heel comfortabel. Waarom ik me dan bij de Dolle Mina's heb aangesloten? Om dezelfde reden dat ik op een linkse partij stem: ik leef niet alleen voor mezelf, maar ook om het leven van anderen beter te maken. Als we er in Nederland en de rest van de wereld niet in slagen om vrouwen dezelfde rechten als mannen te geven, dan moeten we daar iets aan doen."

Iedereen een feminist

"Ik heb een shirt met *'This is what a feminist looks like'* van een klasgenoot gekregen. Ik had het vandaag nog aan en kreeg er veel positieve reacties op. Hoe een feminist eruitziet? Ik denk dat iedereen een feminist kan zijn. Ik heb ook het idee dat veel mannen feministischer zijn dan ze zelf denken, maar dat niet zo durven te noemen. Voor mij is het *common sense* dat ik bepaalde vrouwonvriendelijke grappen of opmerkingen niet maak. Ik ben mijn moeder heel dankbaar dat ze dat in mijn opvoeding heeft meegegeven. Dus waar het eerst gezond verstand was, heb ik er nu een woord voor: feminist. En dat uit ik tegenover mijn klasgenoten en omgeving. Ik ben feminist: ik vind dat we mannen en vrouwen gelijk moeten behandelen, op alle vlakken, van abortusrechten tot gelijke lonen."

'Ik heb veel mannelijke vrienden, maar we praten amper over onze gevoelens'

De knuffelbare man

"Hoe transformeren we mannelijkheid van iets hards en stoers naar juist iets zachts en knuffelbaars? En wanneer ga je er daadwerkelijk iets aan doen? Een beetje flauw misschien, maar we hebben allemaal een leven; wanneer kom je als man aan feminisme toe? Ik heb veel mannelijke vrienden. Onderling praten we nauwelijks over onze gevoelens. Mijn vriendin vindt dat wonderbaarlijk. Het is een soort oppervlakkigheid, wat ergens heel prettig is, maar ook heel gek. Voor mij persoonlijk is het ook een zoektocht naar de juiste balans tussen wie ik ben als man, feminist en binnen mijn relatie, die we gelijkwaardig willen inrichten. Ik denk dat het gesprek over mannelijkheid iets is dat we vaker op tafel moeten gooien - en helemaal met mannen onder elkaar. Dat mannelijkheid niet per se betekent dat je stoer bent of geen emoties toont. Mannen zijn ook gewoon mensen met gevoel. En die willen hun gevoelens uiten. Er zijn heel veel mannen die gevangen zitten in dat stereotiepe beeld van mannelijkheid. Ik denk dat het ze veel meer ademruimte zou geven als ze de vrijheid voelen om zichzelf te kunnen zijn."

Colofon

Dit nummer is (in de avonduren) gemaakt door:
Roos Bijen * Icara Kraidy/Studio Ica * Nynke van
Zwol * Renate Dahlmans * Suna Ströbele * Yara
Voss * Sia Hermanides

Met dank aan alle bijdragers:

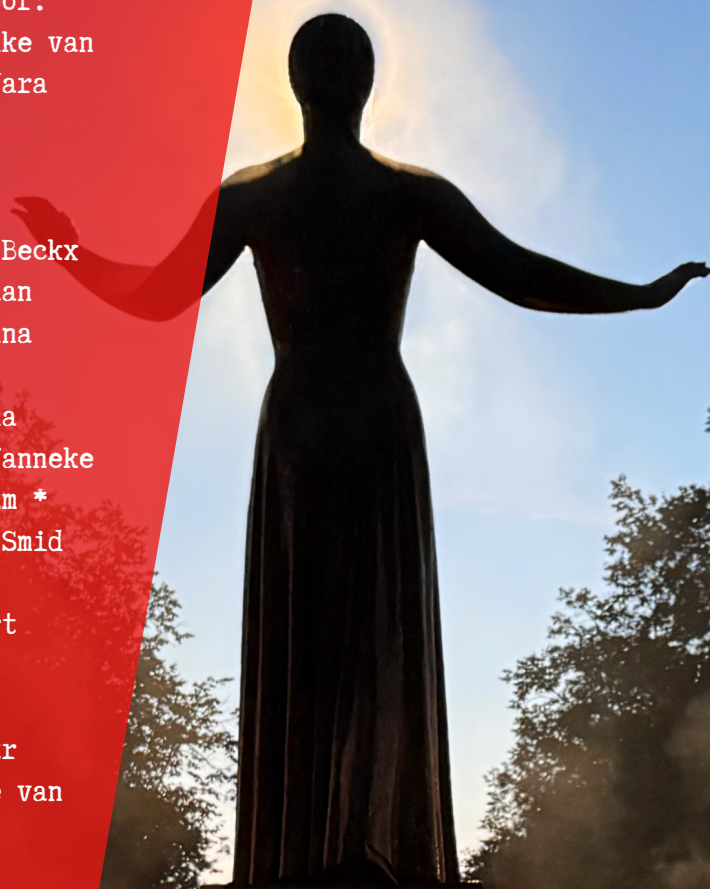
Joice Alves dos Santos * Eva Baart * Imme Beckx
* Martine Bontjes * Marieke Ekkelboom * Daan
Heerma van Voss * Lotte Hondebrink * Suzanna
Jansen * David Krooshof * Pelle Kuiper *
Doortje Lenders * Nathalie Meertens * Yosha
Minken * Hanneke van Os * Nina Pierson * Janneke
van der Putten * RobOutro * Ruth van Rossum *
Eva Rutsen * Sab * Gwyneth Sleutel * Emmi Smid
* Fleur Speet * Maud Stamsnijder * Julia
Verhoef * Evelien Vos * Meike van Zandvoort

Ben jij een journalist, beeldredacteur,
fotograaf of designer met feministisch vuur
en wil je bijdragen aan de volgende editie van
Dolle Minazine? Mail dan naar
[dolleminazine@gmail.com!](mailto:dolleminazine@gmail.com)

 [@dollemina2025](https://www.instagram.com/dollemina2025)

 [Dolle Mina 2025](https://www.linkedin.com/company/dolle-mina-2025)

 dolle-mina.nl

SAMEN STERK!

Doe je mee? Sluit je aan bij Dolle Mina, doneer, versterk een lokale DM-groep of steun ons op een andere manier via [deze](#) link.

VROUWEN WILLEN
VOÓRUIT,
NIET TERUG!

LUTINGH-SIJTHOFF

KOOP 'M NU!

Bij de [boekhandel](https://www.boekhandel.nl) of via dolle-mina.nl